

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen heeft op 26 september 2022 mevrouw Wouters als getuige gehoord.

Voorzitter: Van der Lee

Griffier: Kruithof

Aanwezige leden van de commissie: Van der Graaf, Kathmann, Kwint, Kuik, Van der Lee en Tielen.

Aanvang 15.29 uur.

De **voorzitter**:

Aan de orde is het verhoor van mevrouw Wouters. Ik verzoek aan de griffier om haar binnen te geleiden.

(De griffier geleidt de getuige naar haar plaats in de Enquêtezaal.)

De **voorzitter**:

Welkom, mevrouw Wouters, bij de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen.

60 jaar gaswinning heeft Nederland veel gebracht, maar kent zeker voor gedupeerden ook schaduwkanten. De commissie onderzoekt hoe deze schaduwkanten hebben geleid tot het besluit om de aardgaswinning in Groningen te stoppen. Wij willen weten hoe de besluitvorming op cruciale momenten is verlopen en hoe private en publieke partijen hebben samengewerkt bij de gaswinning. We onderzoeken de aardbevingen en de ontwikkeling van kennis daarover, de afhandeling van schade veroorzaakt door de bevingen en het proces van het versterken van gebouwen in Groningen.

U bent als project-directeur-generaal Groningen Bovengronds betrokken geweest bij met name bovengronds, dus de gevolgen van de bevingen. U wordt gehoord als getuige. U heeft ervoor gekozen om de belofte af te leggen en daarmee de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen. Ik verzoek u daarom te gaan staan.

(In handen van de voorzitter legt de mevrouw Wouters de belofte af.)

De **voorzitter**:

Dan staat u nu onder ede en mag weer plaatsnemen.

Het verhoor met u wordt afgenomen door mevrouw Van der Graaf en de heer Kwint. Mevrouw Tielen zal mogelijk aan het eind van het verhoor nog enkele vragen aan u stellen. Helder?

Mevrouw **Wouters**:

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dan gaan we beginnen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Mevrouw Wouters, u was van oktober 2017 tot november 2019 project-directeur-generaal Groningen Bovengronds bij het ministerie van Economische Zaken. In deze functie adviseerde u minister Wiebes onder meer over de afhandeling van schades in Groningen en de versterking van woningen en gebouwen. Ook was u betrokken bij de afbouw van de gaswinning. Wij willen het in dit verhoor met u hebben over uw rol en uw ervaringen in deze periode. En dan beginnen we bij uw start op het ministerie van Economische Zaken als directeur-generaal Bovengronds. Dat was een nieuwe functie, een nieuwe afdeling ook binnen het ministerie. Hoe kwam u in die functie terecht?

Mevrouw **Wouters**:

Ik ben daarvoor gevraagd. In de eindfase van de formatie was duidelijk dat er in het regeerakkoord iets zou worden opgenomen over Groningen. Ik ben toen gevraagd door de sg van EZK of ik beschikbaar was om dat een tijdje te gaan doen. Dat zou een tijdelijke functie zijn, dat was van tevoren duidelijk. Alleen, wat ik moest gaan doen, was toen nog niet duidelijk.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat de functie een tijdelijke functie zou zijn was duidelijk, maar nog niet precies wat u zou moeten doen.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, want dat hing echt af van het regeerakkoord en uiteraard de nadere

invulling die de minister daaraan wilde geven. Op het moment dat ik daar gesprekken over voerde of ik het eventueel zou gaan doen, was ook nog niet de minister bekend.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
En wist u wel hoe tijdelijk "tijdelijk" zou zijn?

Mevrouw **Wouters**:
Er werd toen voorgespiegeld dat het ongeveer een jaar, anderhalf jaar zou zijn. De gedachte was toen nog drie dagen in de week. Dat is natuurlijk volledig anders uitgepakt. Maar dat wist ik toen nog niet.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Wat gaf de minister u mee bij uw start als directeur-generaal? U gaf aan dat u bent begonnen voordat de minister kwam.

Mevrouw **Wouters**:
Nee, ik ben officieel begonnen op de dag dat het kabinet is geïnstalleerd.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Een dag ervoor.

Mevrouw **Wouters**:
Voor die tijd heb ik alleen oriënterende gesprekken gevoerd, waaronder met Hans Alders en de commissaris van de Koning. Ik ben echt begonnen op de dag van de kabinetsstart. Het eerste contact met de minister was vrij kort daarna, zeg maar binnen een week.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Binnen een week. En wat gaf de minister u mee?

Mevrouw **Wouters**:
Nou, vooral: help om in te vullen wat het beleid zou moeten zijn. Er stonden drie pijlers in het regeerakkoord, en dat was eigenlijk ook mijn taak. Maak het beleid om de schadeafhandeling die plat lag, weer op gang te brengen en stappen te zetten om het publiek te maken. Zorg voor beleid dat veiligheid gaat verbeteren. En beleid moest worden gemaakt rondom perspectief. Dat waren de drie dingen. We hebben toen vrij snel een brainstormsessie gehad met de minister over wat dat allemaal zou kunnen behelzen en hoe we dat gingen aanpakken. Dat is eigenlijk ook gecombineerd gebeurd samen met Ondergronds, omdat die interafhankelijkheden er echt duidelijk lagen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U geeft aan dat de minister zei: help mee. Uw taakomvatting was daarmee vrij ruim.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, hij stelde het op prijs dat wij zouden sparren, dus het was niet zo dat je een soort instructie kreeg en zo moest je het maar doen. Hij wilde duidelijk ook gevoed worden. En hij wilde ook duidelijk dat we met elkaar -- dat betekent dus Ondergronds en Bovengronds in samenwerking -- echt scherpte in de keuzes zouden brengen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Waarom was dat nodig dat er aparte directies Ondergronds en Bovengronds kwamen?

Mevrouw **Wouters**:

Kijk, voor Ondergronds was er van alles geregeld in het departement, maar rond Bovengronds was het departement daar beleidsmatig niet op ingericht, dus dat moest ik ook helemaal opbouwen. Er waren ook geen mensen. Het team heb ik echt moeten formeren en samenstellen. Men dacht bij de start -- en dat was ook duidelijk de wens van de minister -- dat die belangen niet altijd parallel hoefden te lopen. Dat was precies wat hij wilde opzoeken. Dat wilde hij ook scherp hebben.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Kunt u toelichten hoe hij dat bedoelde?

Mevrouw **Wouters**:

Het winnen van gas aan de ene kant en de opbrengst voor de Staat is een beleid dat er jaren geweest is, en nog is, eigenlijk, zij het in veel mindere mate dan destijds, toen ik begon. Het versterken is eigenlijk een maatregel om veiligheid te waarborgen en te zorgen dat je dat als middel kunt inzetten om de negatieve effecten van die winning te voorkomen en af te vlakken. Maar er zijn natuurlijk meer knoppen waar je aan kan draaien, waaronder bijvoorbeeld de mate waarin je wint. Die spanning moesten we echt blootleggen binnen het departement. Dat was onze taak en waar de discussies altijd over gingen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe waren schadeafhandeling en versterking geregeld binnen het ministerie?

Mevrouw **Wouters**:

Daar zaten geen mensen op. Het was in de uitvoering echt helemaal aan de NCG gelaten. Dat gold overigens in de regio niet anders. Ook daar was dat het geval. Binnen de provinciehuizen maar ook binnen de gemeentes was er heel erg sterk ingestoken op een bestuurlijke figuur, en dat was de NCG, die namens de partijen alles deed wat nodig was, vanuit het meerjarenprogramma dat gemaakt was in gezamenlijkheid. Wij acteerden daar alleen op, in de zin dat EZK zorgde dat het naar het kabinet gebracht werd. Dat waren de werkzaamheden die nog wel gebeurden aan de bovengrondse beleidskant, maar dat behelsde eigenlijk niet veel meer dan een aanbiedingsbriefje maken en het doorgeleiden. Dus inhoudelijk gebeurde er niet zo veel, maar dat was wel nadrukkelijk de wens van de minister. Bij zijn aantreden heeft hij ook gezegd: ik ben ervan en dan wil ik er ook van zijn en over gaan, en dan wil ik ook rechtstreekse contacten met de regio en met de bestuurders in de regio. Dat was voor ons uitgangspunt bij de start.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Daar was u dan de vooruitgeschoven post voor.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, daar ben ik voor aangetrokken.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U noemde de Nationaal Coördinator al. Hoe verhiel uw functie zich tot de Nationaal Coördinator, Hans Alders?

Mevrouw **Wouters**:

Dat zou ook een reset krijgen, dat wisten we van tevoren. Daar heb ik met Hans Alders in mijn kennismaking ook over gesproken. Hoe zie je dat? De lijn van de minister was heel nadrukkelijk dat hij de bestuurlijke verantwoordelijkheid wilde dragen en dat hij tot afspraken met de bestuurders in de regio wilde komen. Dat betekende dat vrij snel duidelijk was dat hij daar een eigen circuit op wilde. Dat heeft hij overigens ook besproken.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat bedoelt u met "een eigen circuit"?

Mevrouw **Wouters**:

Een eigen overleg met de regio.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Een eigen overleg met de regio.

Mevrouw **Wouters**:

Een eigen overleg met de regio, niet een getrappt overleg, zoals dat was voorzien in het meerjarenprogramma zoals dat vanuit de NCG was gemaakt. In het kennismakingsgesprek dat ik had met de CdK voordat ik aantrad, was ook al benoemd dat dat ook gewenst werd van de kant van de regio. Dat is in het kennismakingsgesprek tussen de CdK en de minister ook al gelijk gewisseld.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De commissaris van de Koning, de heer Paas.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, de heer Paas. Dat is ook al gelijk gewisseld. Als we met elkaar een nieuwe relatie aangaan, vanuit de teksten zoals die in het regeerakkoord staan, dan willen we daar ook gewoon het overleg direct met elkaar aangaan. Dat was hoe het startte. Ik ben natuurlijk gelijk begonnen om mensen naar mij toe te halen. Ik heb voor een deel ook mensen van de NCG aangetrokken die bij de beleidsdirectie in Den Haag zaten. Ze hadden een eigen beleidsdirectie in Den Haag die relatiemanagement deed met andere departementen, en dat gingen wij natuurlijk doen. Ik heb niet alleen maar nieuwe mensen aangetrokken. Het leek mij ook verstandig om waar kennis zat, die ook te gebruiken. Vandaar dat er voor een deel ook een personele overstap geweest is vanuit de beleidsdirectie van de NCG in Den Haag naar team Groningen Bovengronds, zoals dat binnen EZK werkte.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En hoe groot was dat team ongeveer bij aanvang?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, dat moest opgebouwd worden. In het begin was het een handjevol mensen. Later werden het er tien-vijftien. Het is een beetje op en neer geademd, mee met de drukte. Dat heeft zich telkens bewogen tussen tien en twintig.

De heer **Kwint** (SP):

U zei net al dat een van de pilaren waar u mee aan de slag moest, het vlottrekken van de shadeafhandeling was. Dat ligt dan al enige tijd stil.

Vanaf maart 2017 is het schadeprotocol dat daarbij moet helpen, opgezegd. En vanaf december 2017 spreekt u met bestuurders in de regio over hoe die schadeafhandeling eruit moet gaan zien. Dat ligt dan al negen maanden stil en de gesprekken daarover hebben nog geen resultaat gehad. Waarom duurde dat zolang volgens u?

Mevrouw **Wouters**:

Dat is allemaal van voor mijn tijd. Op een gegeven moment is door de NCG de stekker eruitgetrokken. Toen lag het echt stil. Dat merkten wij later ook toen we het overnamen. Wij zijn eerst begonnen met te kijken wat de wensen waren en wat er al lag. Er werd door de regio gezegd dat er eigenlijk al een schadeprotocol lag. Nou, dat waren teksten met intenties. We hebben daar op een gegeven moment bestuurlijk over gesproken. In het eerste overleg van de minister met de regionale partijen is het daarover gegaan. Het was ook heel duidelijk dat iedereen zei dat het eerste en belangrijkste was dat dat weer op gang kwam. Toen heeft de minister in dat bestuurlijk overleg gevraagd: vinden jullie het goed als ik een voorstel doe? Over teksten praten is één, maar een protocol maken is toch iets anders. Toen heeft hij dat aanbod gedaan en dat is ook aanvaard door de regio. Toen hebben wij met stoom en kokend water, met de juristen en iedereen erbij, gewoon een heel weekend zitten broeden op hoe dat eruit moest zien, uitgaande van de signalen die we hadden over wat er ongeveer in moest, maar ook vanuit de vereiste dat we het publiek wilden maken en wat er dan in moest komen te staan. Dat voorstel is uitgewerkt.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe kwam u tot dat besluit? U zegt zelf: toen wij aanschoven, zei de provincie tegen ons dat er al iets klaarlag, maar toch is besloten om daar niet mee verder te gaan.

Mevrouw **Wouters**:

Dat waren intentieteksten en die moet je dan omzetten in teksten die onderhandelbaar zijn, die juridisch geformuleerd zijn, althans, dat was het proces dat ons voor ogen stond. Dat betekent dat we een paar keer op basis van wat we uiteindelijk hebben uitgewerkt, overleg hebben gehad met de regio, inclusief de maatschappelijke organisaties en de vertegenwoordiging van alle gemeentes en van de provincie. En zo, stapsgewijs, is het verder verfijnd. Dat is uiteindelijk de basistekst geworden van het schadeprotocol, zodat dat later kon worden onderhandeld met de NAM.

De heer **Kwint** (SP):

Het wordt misschien wat ingewikkeld, maar nog even over die intentieteksten. In het vorige gesprek, dat wij met de voormalige gedeputeerde de heer Eikenaar hadden, ging het onder meer over een conceptprotocol dat de provincie met NAM zou hebben opgesteld. Hij zei daarvan dat het een ambtelijke verkenning was. Maar er was ook een conceptprotocol dat de regio samen met maatschappelijke organisaties overeengekomen was. U zegt dat die teksten als basis dienden om op door te werken. Ik probeer erachter te komen of dat de teksten waren die samen met de NAM waren opgesteld, of de teksten die samen met de regionale organisaties waren opgesteld.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, de meningen verschillen over wat er lag. Wat ik gezien heb-- dat is het enige wat ik kan zeggen -- is dat het A4'tjes met algemene aannames waren. Wat wij zochten en nodig hadden, was echt een juridische tekst, die je op een gegeven moment ook nodig hebt voor betalingsovereenkomsten en al die andere dingen die nodig zijn om het te gaan doen, waar mensen ook rechten aan kunnen ontlenen en dat soort vereisten. We hebben nadrukkelijk met de regio gesproken, in een open gesprek, wat ik net zei, zonder de NAM. Wat willen jullie nou, wat moet erin, hoe ziet het eruit? Dat hebben we op die manier met elkaar uitgedokterd en gemaakt. Op basis van die teksten die onze juristen in elkaar hadden gesleuteld, zijn we dat verder gaan uitonderhandelen.

De heer **Kwint** (SP):

Weet u nog van wie die A4'tjes met die uitgangspunten kwamen?

Mevrouw **Wouters**:

Die hebben wij gewoon beschikbaar gesteld gekregen van de regio.

De heer **Kwint** (SP):

En "de regio" is dan?

Mevrouw **Wouters**:

Dat was via de NCG. Vanuit de provincie hoorden we dat dat inderdaad de teksten waren waar het om ging.

De heer **Kwint** (SP):

Toch nog een vraag over die A4'tjes. Ik probeer erachter te komen wat nou

precies de uitgangspunten op die papiertjes waren. Ik zal proberen het uit te leggen. Dat is ook omdat wij net hoorden dat er een conceptprotocol of in ieder geval een lijst met uitgangspunten was opgesteld tussen het provinciale bestuur en maatschappelijke organisaties. Tegelijkertijd was er een document dat samen met de NAM was opgesteld. Ik probeer erachter te komen welke van die twee nou als leidraad heeft gediend.

Mevrouw **Wouters**:

Ik heb zelf nooit een tekst gezien die met de NAM was uitonderhandeld, althans, ik heb het niet vanuit die status beleefd, laat ik het zo zeggen. Wij hebben gewoon met de regio gesproken over wat de uitgangspunten waren en wat zij wilden.

De heer **Kwint** (SP):

Er moet dan ook een instantie komen die de schade zou beoordelen. Hoe kwam die keuze om een overheidsinstantie op te richten voor de schadeafhandeling tot stand?

Mevrouw **Wouters**:

In overleg met de regio. De minister heeft altijd gezegd: we moeten er dan niet zelf over willen gaan, dat moeten we onafhankelijk organiseren. Daar was de regio het hartgrondig mee eens. Toen is ook bedacht dat er een aparte instantie moest komen, niet zijnde het CVW, dat het op dat moment in handen had en organiseerde, althans, tot die tijd. Totdat het schadeprotocol platlag waren ze er nog van, maar toen deden ze er niks meer aan. En we wilden dat het ook bemenst werd met mensen die onafhankelijk kunnen oordelen, dus er moest een bestuur op dat die verantwoordelijkheid kon dragen en ook waar kon maken, zodat mensen zich gehoord voelen en terecht kunnen bij een loket waar je je ervan verzekerd weet dat er geen minister of gedeputeerde of wethouder of wie dan ook over die besluitvorming gaat, maar dat het een onafhankelijke instantie is die dat doet, zeg maar net als een rechter.

De heer **Kwint** (SP):

Was er veel discussie over die keuze? Zijn er ook uitgebreid alternatieven besproken in die fase?

Mevrouw **Wouters**:

Er was vrij snel eenduidigheid dat dit wenselijk was. Er zijn natuurlijk wel vragen geweest: waarom kan dit niet bij de NCG en waarom moet het apart?

Maar vrij duidelijk was dat eigenlijk iedereen het wel een heel goed voorstel vond.

De heer **Kwint** (SP):

Waarom kon het niet bij de NCG?

Mevrouw **Wouters**:

Omdat de NCG een uitvoeringsorganisatie van het ministerie was en ook nog andere taken had en omdat men het gewoon echt opnieuw wilde organiseren en dacht dat het echt opnieuw en anders moest.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe gaan dan de gesprekken daarna? Hoe vindt dan de besluitvorming over hoe dat nieuwe schadeafhandelingsproces eruit moet gaan zien, verder plaats? Dan is er een besluit genomen om tot die publieke schadeafhandeling te komen.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, en alle juridische waarborgen daaronder zijn geregeld via dat protocol en de beleidsregel die we toen als tijdelijk instrument hadden. Eigenlijk moet je er formeel een wet onder maken, maar dat duurt gewoon een tijd. We hebben toen gekozen voor de juridische structuur -- dat heet de "beleidsregel" -- waardoor je bepaalde bevoegdheden aan mensen in een bepaald organisatorisch verband zoals een onafhankelijk instituut kunt regelen. Daarmee konden we vrij snel een commissie gaan formeren. De minister heeft toen ook gevraagd aan het ministerie van Justitie: willen jullie ons helpen en willen jullie dat op je nemen? Dat heeft men toen ook gedaan. Wij hebben ook niet de benoemingen en de keuzes gedaan of de selectiegesprekken gevoerd -- wij niet als EZK, maar ook de regio niet. Er was uiteraard later wel een kennismaking met de beoogde voorzitter, maar niet de verdere invulling van de personele kant.

De heer **Kwint** (SP):

Dat was een bewuste keuze, om te vermijden ...

Mevrouw **Wouters**:

Een hele bewuste keuze om dat buiten het ministerie van EZK te leggen. Mij is wel gevraagd om te kijken ... Justitie had de nodige knowhow voor rechters, of voormalige rechters, en wist ook wel ongeveer wie ze zouden kunnen vragen, maar met name op het technisch domein was ook invulling

van de commissie nodig, en toen is aan ons gevraagd of wij daar ideeën bij hadden. Dat had ik gevraagd aan een collega van Rijkswaterstaat, omdat die de bouwwereld goed kende, dus daar is een van de leden op getipt. Ik heb vervolgens Justitie weer getipt en Justitie heeft de mensen benaderd.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe intensief was de betrokkenheid van de minister, niet hierbij dus, maar in bredere zin bij de bespreking en de besluitvorming over het vlottrekken van die schadeafhandeling?

Mevrouw **Wouters**:

Van a tot z. Ik kan me niet anders herinneren dan dat we in die twee jaar dat ik ervan was, alles in nauw contact met de minister hebben ontwikkeld. In dit geval ook. Hij heeft heel nadrukkelijk de gesprekken over het schadeprotocol met de regio zelf gedaan, uiteraard op basis van een ambtelijk-juridisch voorbereid stuk, zoals ik net zei. Het uiteindelijk definitief aftikken, bovenlangs, heeft de minister ook gedaan. Het traject daarnaartoe heb ik gedaan.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Heeft u in die tijd weleens contact met de arbiters gehad en gebruikgemaakt van hun inzichten?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, ik heb een gesprek gehad en mensen van mij hebben gesprekken gehad met de arbiters. We hebben ook informatie opgevraagd. Er was ook even discussie of de arbiters dan nog nodig waren of niet. Er is heel bewust voor gekozen om ze nog een tijd actief te laten zijn, zeker omdat de keuze werd gemaakt, toen het instituut eenmaal vorm kreeg, om vanaf een bepaalde datum de nieuwe schadegevallen daar aan de deur te laten kloppen en om niet bij de start de afhandeling van de nog liggende schades, voor een deel althans, de 6.000 lastige, moeilijke gevallen, ook gelijk via de nieuwe procedure te geleiden, omdat er al hele dossiers lagen en al een heleboel gebeurd was. Het leek ons verstandig om het in dat spoor af te laten maken en vanaf maart of april die gevallen ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat klinkt alsof het overleg met de arbiters vooral ging over hoe je het organiseert, over de verschillende procedures ...

Mevrouw **Wouters**:

Nee, maar ook over de inhoud.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Heeft u gebruikgemaakt van de inzichten van de arbiters?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, bij het maken van het protocol is dat nadrukkelijk ingebracht; niet alleen kennis van onze kant die wij daarover hadden, maar zeker ook door de regio, proceselementen hoe mensen zich goed behandeld voelden, hoe mensen vonden dat de uitspraken waren et cetera. Dat is ook allemaal ingebracht en besproken bij het ontwerp van het schadeprotocol. Het is uiteindelijk aan de benoemde leden van de tijdelijke commissie in eerste instantie en later het Instituut Mijnbouwschade om de eigen procesgang in te richten.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Eind januari komt de Tijdelijke commissie mijnbouwschade Groningen. Die commissie moet ook alle schademeldingen beoordelen die vanaf 31 januari 2017 bij het Centrum Veilig Wonen zijn gemeld, maar nog niet zijn behandeld. Om hoeveel schademeldingen ging dat?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, dat waren er duizenden, bleek, en dat waren voor een belangrijk deel lege dossiers, ontdekten wij. Wij hebben op een gegeven moment de RVO, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, die grote ervaring heeft met het optuigen van ad-hocorganisaties die vaak nodig zijn in een crisis, gevraagd om de commissie bij te staan bij het inrichten van de organisatie. Die hebben we vervolgens ook juridisch in staat gesteld, want dat moet vanwege privacy, om de dossiers te kunnen gaan ophalen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U zegt dat het lege dossiers waren. Hoe werden ze aangetroffen?

Mevrouw **Wouters**:

Voor een deel natuurlijk niet, maar vanaf het moment dat het protocol was platgelegd, en de schadeafhandeling was gestopt door de NCG, waren van de mensen die zich hadden gemeld, telefoonnummers en adressen opgenomen, maar er was niet actief gekeken wat er aan schade was. Er waren dus verder geen gegevens van de daadwerkelijke schade, althans, in een heleboel

dossiers. Er waren geen inspecteurs, opnemers naartoe gegaan om te kijken hoe het daar zat. Dat noem ik dan lege dossiers. Dan heb je dus alleen een naam en telefoonnummer en eventueel een adres. Daar moest de commissie onmiddellijk werk van maken. Die mensen zaten al een hele tijd te wachten en wisten waarschijnlijk ook niet wanneer ze aan de beurt zouden zijn.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De schademeldingen van voor 31 januari 2017 worden niet door de tijdelijke commissie behandeld.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, zoals ik net zei, ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat was daar nou precies de reden van? Dat was best een grote groep; zo'n 6.000 schades.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, dat was best een grote groep, maar wat ik al zei: er waren al heel veel stappen in het proces geweest bij die gevallen. Waar wij ontzettend zorgen over hadden, zeker toen we wat inzicht kregen in hoe de dossiers van het CVW in elkaar zaten, was dat de nieuwe opzet gelijk weer met grote achterstanden zou beginnen. Wij wilden eigenlijk een tijd -- er valt van alles van te zeggen, maar dat was indertijd een bewuste keuze -- een deel van de gevallen bij de NAM laten, om de NAM die af te laten wikkelen. Dat waren ingewikkelde zaken. Wij wilden nadrukkelijk dat zij die ook zelf afwikkelden. Er is wel weer afgesproken dat de commissaris van de Koning en de minister dat nauwlettend zouden volgen. Daar zijn ook gesprekken over geweest. De nieuwe zaken, of in ieder geval de zaken van na de datum die u noemt, zouden door de nieuwe commissie, langs nieuwe lijnen, met nieuwe methodieken, die nog moesten worden ontwikkeld door de commissie, worden afgehandeld. Anders zou het nieuwe instituut gelijk met een gigantische achterstand en een enorme berg dossiers starten. Het waren er al veel.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoeveel dossiers waren het? U zei duizenden, maar wat was de orde van grootte?

Mevrouw **Wouters**:

Ik weet het niet meer precies, maar het waren er wel meer dan tienduizend, denk ik.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat denkt u en dat dacht u ook op dat moment?

Mevrouw **Wouters**:

Ik weet het niet meer precies.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En daarbij ging het ook vaak om complexe schades?

Mevrouw **Wouters**:

Die zaten er ook tussen natuurlijk.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U zei al iets over hoe de dossiers werden aangetroffen, soms alleen NAW-gegevens, en dat er nog geen opnames waren gedaan. Welke afspraken waren er met het Centrum Veilig Wonen over de overdracht van de meldingen?

Mevrouw **Wouters**:

Er is op een gegeven moment geprotocolleerd, dus met juridische waarborgen omgeven, door de RVO naar het CVW gegaan om de boel op te halen en het CVW heeft het ook afgestaan. Dat was ook een deal die we hadden met de NAM. Dat was de afspraak uit het onderhandelingsproces rond het schadeprotocol met de NAM, dat zij moesten zorgen dat het CVW die gegevens beschikbaar zou stellen aan de nieuwe organisatie die nog in de maak was.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En de boel op te halen?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, letterlijk.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Kunt u dat eens beeldend duidelijk maken?

Mevrouw **Wouters**:

Je zou zeggen "IT, et cetera, stuur of pak het digitaal", maar het kwam in de praktijk voor een belangrijk deel neer op echte fysieke dossiers.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Fysieke dossiers. Waarom leidde de overdracht van die dossiers nou tot problemen? U raakte al even aan de IT.

Mevrouw **Wouters**:

Bij de start van de commissie moest die natuurlijk haar eigen proces nog inrichten, hoe ze het ging doen, op basis van de waarborgen die in het schadeprotocol stonden. De commissie had daar uiteraard haar eigen ideeën over. Er is gestart met de IT-voorzieningen en de systemen die bekend waren binnen de RVO. Maar de commissie had ook wel ruimte om op een gegeven moment keuzes te maken en heeft ook aangegeven dat zij dat wilde. Op die manier konden de dossiers gedigitaliseerd worden en langs proceslijnen gaan, waardoor je ... Het was voor ons en voor iedereen interessant hoe dit liep, hoeveel er lagen, hoelang het duurde eer ze afgewikkeld waren, hoeveel ingewikkelde er waren, wat de staat van de opnames, van de uitvoering en van de uitbetaling et cetera was. Dat zijn allemaal gegevens die je wil weten uit de uitvoering. Dat kan alleen als je dat digitaal organiseert, dus er moest van alles aangepast worden om dat te kunnen doen in lijn met de wens van de commissie.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoelang duurde dat?

Mevrouw **Wouters**:

Kijk, wat ik al zei, er is gestart binnen de systemen van de RVO. Die konden heel veel, maar niet alles en niet zo precies als de commissie het wilde. Ik denk dat het wel meer dan een jaar geduurd heeft voordat dat goed was geregeld. De loketten en zo hadden we vrij snel voor elkaar. Dat vind ik echt nog ongelofelijk, hoe de RVO dat gepresteerd heeft. De minister en ik zijn ook gelijk de dag dat het openging daarnaartoe gegaan om de mensen een hart onder de riem te steken. Dan kom je in een kaal kantoor, waar inderdaad wel bellijnen zijn et cetera. Een heleboel van de bemensing moest geregeld worden. Ik vond het ongelofelijk hoe het heeft kunnen starten. En natuurlijk moest het allemaal beter en meer en dat is daarna ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Het loket was er snel, maar het duurde even voordat mensen echt daadwerkelijk werden geholpen.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, dat is altijd bij zoiets, daar kun je niks aan doen. Dat is wel gepoogd, met alle hens aan dek, om dat zo snel mogelijk in te regelen, maar dat kost altijd tijd.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En wanneer was het bekend dat die schademeldingen niet meer behandeld waren door het Centrum Veilig Wonen?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, er lag geen protocol onder, er lag geen afspraak meer onder, nadat het opgezegd was door de NCG, dus zij hadden ook geen instructie om verdere stappen te zetten.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Was dat meteen bekend?

Mevrouw **Wouters**:

Nou ja, ik denk niet dat mensen zich altijd even goed gerealiseerd hebben dat dat de consequentie was.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wanneer realiseerde u zich dit?

Mevrouw **Wouters**:

Ik wist dat het platlag, ik wist alleen niet hoe die dossiers eruitzagen. Daar kwamen wij pas achter toen de RVO daar kon gaan kijken.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U gaf net aan dat er bij de start van de tijdelijke commissie TCMG duizenden schadegevallen lagen. U zei dat het er best meer dan tienduizend geweest kunnen zijn. Is dat het grootste obstakel geweest om die niet meteen mee te geven aan de TCMG om af te wikkelen?

Mevrouw **Wouters**:

Degene die vanaf 1 januari ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Nee, daarvoor, in de periode daarvoor.

Mevrouw **Wouters**:
Dat waren er 6.000.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Dat waren er 6.000.

Mevrouw **Wouters**:
De "oude gevallen", zoals ze dan heel ondiplomatiek heetten, dat waren er 6.000.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Welke dossiers waren dan die 10.000?

Mevrouw **Wouters**:
Die andere.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Die vanaf 31 januari 2017?

Mevrouw **Wouters**:
Ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Hoe kijkt u daarop terug, op dat jaar met die enorme werkvoorraad en de start van de TCMG? Hoe reëel was het dat zij die ...

Mevrouw **Wouters**:
Het was niet anders. We hebben later ook een paar keer een stuwmeerregeling gehad, om op een andere manier toch sneller dossiers af te kunnen doen. Want ja, de grond bleef ook niet stilstaan, dus er ontstonden ook nieuwe bevingen en die leverden weer een hausse aan nieuwe aanvragen op. Dat is logisch. Het was ook geen stabiele startomgeving die je snel kon afwerken in een tijd die je daarvoor stelde. Er kwamen telkens nieuwe aanvragen en toen duidelijk was dat de commissie aan het werk ging, kwamen mensen die hun aanvraag eigenlijk hadden opgehouden en niet hadden ingediend, zich ook melden. Wat ook logisch is. Dus ineens had je enorme pieken in de voorraad die bij de TCMG moest worden afgewikkeld.

De heer **Kwint** (SP):

Een van de andere hoofdonderdelen van uw taakomschrijving was het verbeteren van de veiligheidssituatie van de inwoners van Groningen. Dan gaat het dus minder over de schade en meer over de versterking. Hoe was volgens u de veiligheidssituatie in Groningen toen u aantrad? Wat waren de acute risico's?

Mevrouw **Wouters**:

We hadden op een gegeven moment inzicht in de risico's op basis van de aanpak die door de NCG was uitgerold. Dat was eigenlijk het model, maar van jaar tot jaar werd opnieuw bekeken hoe het zat met de veiligheid in Groningen. Op een gegeven moment waren er beelden, uitdraaien, waaruit bleek dat een groot deel van de onveiligheid niet binnen de aanpak zat van het gebied, althans niet binnen het gebied waar de NCG aan het werk was. Dat verontrustte ons zeer.

De heer **Kwint** (SP):

Daarmee bedoelt u dat er veel huizen buiten het gebied waar de NCG bezig was ook acuut onveilig waren of konden zijn?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, in ieder geval een risicogehalte hadden dat eigenlijk nodig maakte dat daarnaartoe gegaan werd en gekeken werd wat daar aan de hand was.

De heer **Kwint** (SP):

Wie maakte die inschatting?

Mevrouw **Wouters**:

Dat zijn natuurlijk adressen. Daar wonen mensen, daar wonen gezinnen en die hebben op een gegeven moment natuurlijk behoefte aan duidelijkheid over hun huis. Wat ons verontrustte, was dat we signalen kregen dat er dus een heleboel van de huizen die nog niet in de aanpak van de NCG voorzien waren, behoorlijk ... Dat ze eruit rolden en met name huizen -- dat werd overigens door de NAM aangekaart -- die niet voldeden aan de 10^{-4} -norm. We waren natuurlijk op weg naar de normale norm voor veiligheid die in Nederland geldt. Dat is 10^{-5} en er waren huizen die daar echt flink op afstand van stonden.

De heer **Kwint** (SP):

Wie was er primair verantwoordelijk voor het maken van zo'n inschatting over die veiligheidssituatie?

Mevrouw **Wouters**:

Vele instanties. Er wordt altijd gezegd: het is van de NAM en de NAM die doet dat. Dat is gewoon niet zo. Het draait op het NAM-computersysteem. Dat is waar. Dat is het HRA-systeem. Dat is een systeem dat privaat is, dat niet publiek is. Dat werd op dat moment, in 2017, gebruikt voor zeg maar het beoordelen van hoeveel gas er gewonnen zou kunnen worden. Dat werd ook ingezet voor het beoordelen van: waar zitten de onveilige plekken in het gebied?

De heer **Kwint** (SP):

Dat is een "hazard and risk analysis", een analyse van de gevaren en risico's.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, maar aan de voorkant werd er door SodM ... SodM heeft de bevoegdheid om aan de voorkant bepaalde dingen uit te laten rekenen en daar dus input op te leveren. KNMI-kaarten werden erbij betrokken. Dus de NAM rekende zaken uit, maar de KNMI-kaarten van seismiciteit werden er ook op gelegd. NEN en TNO, vanwege de bewegelijkheid van de ondergrond. Dus een heleboel partijen werden betrokken bij de uiteindelijke beoordeling van wat er te doen stond.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe werkbaar is dat? Want ik begon mijn vraag met de vraag wie er verantwoordelijk was voor de inschatting, voor de veiligheidsanalyse. Dat zijn een hele hoop partijen natuurlijk.

Mevrouw **Wouters**:

Uiteindelijk is het een beleidskeuze die je op een gegeven moment maakt. Dat was de minister van Economische Zaken.

De heer **Kwint** (SP):

In hoeverre had het ministerie de kennis om zo'n analyse op waarde te schatten zelf in huis?

Mevrouw **Wouters**:

Wij moesten ons echt verlaten op de onafhankelijke instanties en in dit geval was het het SodM dat de minister daarin adviseerde.

De heer **Kwint** (SP):

Wanneer u zo'n advies kreeg over de veiligheidssituatie, in hoeverre was er dan een eenduidige en door alle partijen gedeelde opvatting van wat de veiligheidssituatie was?

Mevrouw **Wouters**:

Dat vind ik een heel lastige vraag, omdat je je dan eerst moet afvragen wat je onder veiligheid verstaat. Er zijn, zoals ik net al zei, in het verleden afspraken gemaakt rondom de Meijdamnorm -- dat is de norm die eigenlijk voor alle veiligheidsdisciplines geldt in Nederland -- namelijk dat die ook zou gelden voor dit vraagstuk. Dat is de 10^{-5} , dus 1 keer in de 100.000 jaar individueel risico dat er iets misgaat. We hebben op een gegeven moment uitdraaien gevraagd van hoe het met de veiligheid stond. Dat zijn uitdraaien geweest die ook gebruikt zijn door de Mijnraad. Op een gegeven moment heeft de minister gezegd: ik wil gewoon een onafhankelijk advies over wat ons te doen staat. Nou, dat is aan de Mijnraad gevraagd. We hebben toen een bijeenkomst gehad met de minister met zowel KNMI erbij, de Mijnraad, SodM, NEN en TNO, waarbij ze een opdracht hebben gekregen om te kijken wat er nodig was naar aanleiding van het besluit van het kabinet om toch versneld de gaskraan dicht te gaan draaien.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, precies. Dat is pas na het nulbesluit.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, dat is daarna gebeurd. Tot die tijd waren het gewoon reguliere jaarlijkse uitdraaien zeg maar, die gebruikt werden voor de winningsafweging. Daar is later dus bij gekomen dat er ook een nadrukkelijke afweging nodig was voor veiligheid in het kader van de besluitvorming.

De heer **Kwint** (SP):

Op die fase komen we straks nog even terug. Voor nu: hoe keken de andere betrokken partijen tegen de veiligheidssituatie in Groningen aan? U zei net zelf al: het ligt er een beetje aan hoe je "veiligheid" definieert. De NCG had soms zijn eigen opvatting over hoe de versterkingsoperatie eruit zou moeten

zien. Wat waren een beetje de meningsverschillen over het karakter van de versterkingsoperatie zoals die in Groningen plaatsvond?

Mevrouw **Wouters**:

Die is natuurlijk gestart vanuit de verwachting dat er op een redelijk hoog winningsniveau een soort stabiel patroon zou zijn. Toen het kabinet startte, was voorzien dat er afgekoerst zou worden op een wel steeds dalende winning, maar pas nul in 2030. De lijn was ook steeds dat SodM altijd gezegd heeft: zo onder de 12 neemt de veiligheid toe. In ieder geval: dan kun je erop vertrouwen dat het dan veiliger wordt. Maar we wisten ook dat de bodem zich niet zo lineair gedraagt. Dus we wisten ook dat de patronen van hoe in het gebied de bevingsgevoeligheid van de grondsoorten zou zijn op bepaalde plekken daar niet een-op-een lineair van af te leiden waren. We wisten ook dat het zich aan het verplaatsen was in het gebied. Daar hadden we indringende signalen over uit het model. Dus als je dan kijkt hoe het gestart is, het hele meerjarenprogramma ... Dat was echt vanuit het beeld: er zal nog een hele tijd behoorlijk wat winning zijn en dat betekent dat er substantiële onveiligheid in het gebied te verwachten is. Met de berekeningen van 2015, die de basis zijn onder het meerjarenplan, was ook voorzien dat dat betekende dat de huizen substantieel versterkt zouden moeten worden en dat kwam in veel gevallen neer op sloop-nieuwbouw. Vanuit die gedachte is die gebiedsgerichte aanpak in het centrum van het gebied, vanuit Loppersum en dan steeds verder in ringen naar buiten werkend, bedacht. Alleen bij besluitvorming en bij lagere winning krijg je andere patronen. Daar is het Mijnraadadvies heel duidelijk over geweest en dat was de reden voor de minister om naar ander beleid toe te werken.

De heer **Kwint** (SP):

Dan zitten we al na het besluit om in principe naar nul te gaan, het Mijnraadadvies. Al daarvoor is er een discussie tussen het ministerie van Economische Zaken en de regio over de mate waarin de versterking objectgericht versus gebiedsgericht moet zijn.

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Als je het gebiedsgericht doet, is dat altijd ingewikkelder dan objectgericht, dus heel gericht de huizen aanpakken waar sprake is van onveiligheid of in ieder geval van een verhoogd risico of een gemiddeld risico. Ik begrijp heel goed dat op een gegeven moment in de regio gedacht is: laten we gebiedsgericht ontwikkelen. Als je ervan uitgaat dat je toch veelal sloop-nieuwbouw toe moet passen, is het handig om ook te kijken in

hoeverre je gewoon die wijken op een goede manier in kunt richten en ook andere belangen mee kunt nemen. Dat is eigenlijk wat je in de gebiedsgerichte aanpak doet, dat je meerdere belangen en meerdere kanten, verbeteringen, probeert na te streven. Met objectgericht ga je echt naar het huis toe. Als het nou sloop-nieuwbouw is, zou je dat per huis kunnen doen. Als het om een straat of een hele wijk gaat, doe je dat natuurlijk ook in één keer. Althans, dat kun je zo doen. Als het helemaal verspreide huizen zijn, overal in het gebied, dan is het gebiedsgericht aanpakken niet de meest snelle manier. En daar was discussie over.

De heer **Kwint** (SP):

Precies. En bij die discussie benadrukte EZ of benadrukte u primair het belang van zo snel mogelijk op die veiligheidsnorm zitten?

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

En waren de lokale bestuurders meer van de school van: laten we kijken wat we gebiedsgericht kunnen.

Mevrouw **Wouters**:

Ja en vanuit de gedachte dat je toch heel veel moet doen, schuurt dat niet. Maar als je daar verwachtingen hebt dat het anders ligt, dan is gebiedsgericht in potentie ingewikkelder en een veel tragere manier dan objectgericht.

De heer **Kwint** (SP):

Was er in die tijd dan al uitzicht op ... U zegt: toen de minister aantrad, leek de gaswinning nog tot 2030 door te gaan. Wat was de reden dat EZ toch al vanaf het aantreden van de minister op die objectgerichte aanpak stuurde?

Mevrouw **Wouters**:

Daar kwam nog bij dat de vormgeving van de aanpak zoals die door de NCG was uitgerold er een was die enorm na-ijlde op de daadwerkelijke winningsniveaus. Er werd gewerkt met vastklikken. Dus op het moment dat je huis werd geïnspecteerd en er werd opgenomen wat er zou moeten gebeuren, dan werd het vastgezet, ook al was de daadwerkelijke uitvoering, dat er een bord staat in de wijk "hier wordt gewerkt" en er ook echt wordt gebouwd en gedaan ... Dan ben je zo jaren verder. Nou, de gaswinning ging

sowieso al, ook in de oorspronkelijke aannames en scenario's, toch goed omlaag. Er waren allemaal plaatjes omlaag. Dat betekende dat je op het moment van realisatie eigenlijk veel zwaarder aan het versterken bent dan strikt genomen nodig is vanuit de veiligheidsoptiek van dat moment. Dat kan je nooit helemaal voorkomen, want er zit altijd een tijdspanne tussen het beslissen wat je wilt doen, het bestek maken, het aanbesteden en het daadwerkelijk in uitvoering brengen. Dus er zit altijd tijd tussen. Alleen juist ook in combinatie met de gebiedsgerichte aanpak en nog meer belangen erbij proberen te organiseren, krijg je ook een veel ingewikkeldere aanbesteding dan strikt genomen bij een objectgerichte benadering. Wat bovendien met name heel duidelijk was, is dat er erg veel zware versterking in het hele programma voorzien was. Terwijl toen Eric Wiebes en ik ons werkbezoek hebben afgelegd, we heel veel mensen hoorden die zeiden: als het niet hoeft, dan hoeft het niet; liever niet. Met name mensen met historische panden vroegen heel indringend: help ons pand de tijd te doorstaan. Er was dus ook een roep vanuit de regio richting de minister: moet het allemaal wel op deze manier? Ons belang was om te zorgen dat zo actueel mogelijk, gericht op de daadwerkelijke onveiligheid de meest onveilige huizen eerst zouden worden aangepakt.

De heer **Kwint** (SP):

Op basis van welke afweging bent u er dan zo stellig van overtuigd dat die objectgerichte aanpak zou leiden tot een hoger tempo van de versterking?

Mevrouw **Wouters**:

Ik heb vrij veel ervaring met gebiedsgericht werken. Als het een uniforme opgave is, dan kun je dat in de aanbesteding vrij goed doen. Als je weet waar je andere fondsen vandaan moet halen, is het ingewikkeld, maar is het wel te doen. Maar als het verschilt ... In het geval dat je minder wilt en er minder bevingen zijn in de bovengrond en daarmee een veiligere situatie, ook voor de huizen, dan heb je het niet meer over sloop-nieuwbouw. Dan heb je het over maatregelen puur aan het huis zelf. Dat zijn lichtere maatregelen. Dat betekent dat het minder voor de hand ligt om ook de hele wijk op de schop te nemen, als je zegt: ik kan volstaan met in het huis een aantal maatregelen treffen.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe komt het dat de Nationaal Coördinator, maar ook de provincie minder overtuigd waren van die redenering en toch wel meer het gebiedsgerichte karakter van de versterking benadrukten?

Mevrouw **Wouters**:

Omdat er in de eerste periode, dus voor het kabinetsbesluit, dat al vrij snel is genomen -- in maart was dat -- niet het vertrouwen was dat daadwerkelijk die gaswinning omlaag zou gaan of in ieder geval in een behoorlijk tempo omlaag zou gaan. Het stond wel in het regeerakkoord. Maar ja, dat vertrouwen was er niet. Dus een "eerst zien, dan geloven"-houding.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Minister Wiebes kondigt dan op 29 maart 2018 aan dat de gaswinning in het Groningenveld op een zo kort mogelijke termijn wordt beëindigd. U bent heel nauw betrokken bij de voorbereidingen van dat besluit.

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Vanaf welk moment was de mogelijkheid om de gaswinning helemaal te beëindigen in beeld?

Mevrouw **Wouters**:

Er waren heel wat scenario's -- die waren al in de maak -- om het afbouwpad verder te gaan invullen, ook in politieke keuzes verder uit te werken.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Vanaf welk moment waren die scenario's in de maak?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, die werden jaarlijks gemaakt eigenlijk. Die werden gewoon gemaakt om de winningsbesluiten voor het daaropvolgende seizoen te kunnen nemen. Dus die lagen er al, allemaal lijntjes: hoe gaan we uiteindelijk naar 2030 en hoe doen we dat? De minister zelf is naar aanleiding van de werkbezoeken en ook de indringende gesprekken met bewoners op een gegeven moment gaan opperen: moeten we niet sneller, nog sneller omlaag? Die scenario's zijn we toen ook gaan doorrekenen. Er is toen gekeken: hoe zijn die afbouwpaden dan, wat betekent dat voor de seismiciteit, wat betekent dat aan alle kanten? Daar hebben we allemaal rekensommen achter gezet. We hebben uiteraard ook met de landsadvocaat gesproken: wat betekent dat binnen de contracten die we hebben, et cetera, et cetera?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat zijn aspecten die meewegen: wat doet het voor de seismiciteit?

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Contracten. Zijn er nog andere aspecten die meespelen?

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Uiteindelijk natuurlijk ook hoeveel gas je dan in de grond laat zitten. Wat gaat het kosten? Komt er een schadeclaim op? Al dat soort afwegingen. Maar ook uiteraard ... Wij waren als Staat partner in het NAM-model. Dus aan de ene kant waren er voor de Staat inkomsten uit het model en aan de andere kant uitgaven in dat model. Daar waren ook allerlei contracten onder met de oliemaatschappijen, binnen dat NAM-verband.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

In hoeverre speelt dan op dat moment de omvang van de versterkingsoperatie mee?

Mevrouw **Wouters**:

Op een gegeven moment is echt verkend: wat betekent het als we naar nul zouden gaan nog sneller dan eerst voorzien? Want wat ik al zei: het was 2030. Dat had puur te maken met het feit dat we echt indringend op ons netvlies hebben gekregen in die beginperiode dat de operatie zoals die liep binnen het kader van het meerjarenprogramma niet snel genoeg ging, dat het nog tijden ging duren en dat er een heleboel huizen helemaal buiten de scope vielen die in de veiligheidsafweging onder risico's stonden. Daar woonden mensen in. Die wil je zo snel mogelijk duidelijkheid geven over hun veiligheid en huis en ook over wanneer ze aan de beurt zijn. We voorzagen niet hoe dat op tempo zou kunnen gaan gebeuren, dus dat is een extra stimulans geweest in het denken over als je dan aan veiligheid wil werken -- want dat was de kern van het vraagstuk; versterken is een middel om het te bereiken en een ander belangrijk middel dat je kan hanteren, is aan die gaskraan draaien -- in het kader van al die afwegingen die ik net schetste. Toen is op een gegeven moment heel nadrukkelijk en bewust gekozen: dat pad gaan we politiek inzetten.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Welk pad is dat dan?

Mevrouw **Wouters**:

Dat is het pad van de discussie over een regeerakkoord dat je openbreekt, een discussie met andere collega's over: we gaan sneller naar nul. Dus het hele nulbesluit en alles wat daarbij komt kijken, is toen als politieke lijn ingezet. Dat zijn wij toen ook ambtelijk gaan verkennen bij de collega's van andere departementen, uiteraard in al de rekenmodellen zoals ik ze net schetste, dus sommetjes, en de juridische haalbaarheid. Op alle consequenties is dat doorgerekend. Dat is toen in een pakket gezet, inclusief perspectiefgeld en middelen. Dat is uiteindelijk naar het kabinet gebracht voor besluitvorming.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U schetste aan het begin van het verhoor ook al dat die spanning -- u schetst dat nu eigenlijk weer -- over hoe je nou veiligheid bereikt, eigenlijk continu wel aanwezig was. Dan zijn er verschillende knoppen waar je aan kunt draaien, als ik u even mag samenvatten. Dat is de bedoelde versterking van die huizen -- die operatie loopt niet zo vlot -- maar je kunt ook draaien aan de knop van het verlagen van de gaswinning. Daarom vraag ik u om ons nog een beter inzicht te geven in hoe de omvang van de versterkingsoperatie op dit moment in de tijd dan een rol speelt bij die besluitvorming.

Mevrouw **Wouters**:

Nou, wij zagen dat het niet liep, dat het niet snel genoeg ging, en we maakten ons grote zorgen over met name de huizen die buiten die hele scope zaten. Uiteindelijk is ook gebleken in het Mijnraadadvies dat er substantieel huizen buiten de scope zaten. De NCG werkte met groepen huizen. Telkens partijen zeg maar in verschillende dorpen, steden. Dat heette batches. Een rotnaam, maar het heet zo. Bij de eerste, 1467, lag nog een redelijke overlap met P50-huizen zoals dat dan heette, huizen die onder risico staan, maar bij de daaropvolgende al veel en veel minder, terwijl er dus heel veel huizen wel uitrolden die helemaal niet in die scope zaten. We zagen niet hoe op tempo daar een uitvoering aan gegeven kon gaan worden als we niet zorgden dat we veel gericht naar die huizen op zoek gingen en ze op de een of andere manier in een uitvoeringssysteem gingen brengen. De veiligheidsafweging heeft bij ons altijd heel hoog gestaan. Dat was eigenlijk ook een soort dwingende noodzaak om besluitvorming te gaan organiseren rond het sneller stoppen met de gaswinning, omdat je daarmee

heel nadrukkelijk aan eigenlijk het belangrijkste middel, denk ik, draait dat je kunt hanteren en dat is de winning: de oorzaak verminderen, de oorzaak helemaal wegnemen uiteindelijk. Er zal altijd een na-ijleffect zijn, want we weten niet precies hoe we de bevingen gaan stoppen. In ieder geval kun je door het sneller afbouwen -- dat werd ons ook verzekerd door deskundigen -
- aan de oorzaak heel nadrukkelijk wat doen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Op welke kennis baseerden u en het ministerie zich op dat moment met die aannahme, dat je dan misschien ook minder huizen hoeven te versterken omdat je de gaswinning verder naar beneden bracht?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, onder andere SodM, maar ook TNO. Zeg maar al de partijen die ik daarstraks noemde. We hebben indertijd niet alleen een advies gevraagd aan de Mijnraad, zoals gezegd, maar ook aan al die andere partijen. Ik herinner me nog heel goed dat de minister in het gesprek zei: ik vraag u echt indringend om met elkaar als partijen, ook al respecteer ik uw wetenschappelijke onafhankelijkheid et cetera, ook de samenwerking te zoeken, zodat we toewerken naar veiligheid in Groningen. Dat was zijn grootste belang.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Waarom is er besloten om in plaats van naar 12 miljard kuub naar nul te gaan, om de gaswinning helemaal te beëindigen?

Mevrouw **Wouters**:

Omdat er indicaties waren dat dan niet alleen de opgave veel lager zou worden -- dus het aantal huizen waar risico op zat, zou in aantallen enorm dalen was de verwachting -- maar ook de te treffen maatregelen van minder substantiële aard zouden zijn. Dus niet of nauwelijks meer sloop-nieuwbouw, beperkte maatregelen aan de huizen. Als dat het geval is, kun je ook sneller werken. Dus we hadden vooral voor ogen -- dat was ook echt nadrukkelijk doel van het beleid -- dat we sneller naar nul zouden gaan om dat te bewerkstelligen, dat het ook sneller veiliger kan zijn in Groningen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wie gaf die indicaties af?

Mevrouw **Wouters**:

De wetenschappers die we geconsulteerd hadden, dus zeg maar die hele groep waar de minister ook mee gesproken heeft.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik wil u graag iets voorhouden dat wij hebben gezien in interne mailwisselingen, ook binnen het ministerie. Daarin zien we ook in mails die aan u gericht zijn dat er een besef is in het ministerie dat ze pas bij nul huizen uitkomen om te versterken als er helemaal geen gas meer gewonnen wordt. Dat leiden wij daaruit af.

Mevrouw **Wouters**:

Nou, dat zal denk niet gezegd zijn, want we hebben altijd geweten dat nul-nul niet geldt. Dat kun je bedenken en dat kun je hopen, maar we hebben nooit in het scenario gezeten van nul is nul. We hebben altijd verwacht dat er nog versterking nodig zou zijn, maar dat zou je -- althans, dat werd ons door deskundigen gezegd -- met heel beperkte maatregelen kunnen bewerkstelligen. Inderdaad, bij een heleboel zou niks meer nodig zijn.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wij krijgen de indruk dat uit de e-mails naar voren komt -- dat is de indruk die wij hierin lezen -- dat als je helemaal geen gas meer wint, dat ook financieel aantrekkelijk is als het gaat om de versterkingsoperatie.

Mevrouw **Wouters**:

Ik zei net al dat van alles rekensommen werden gemaakt, dus uiteraard zijn er ook rekensommen gemaakt over inkomsten van de Staat, uitgaven van de Staat, et cetera, et cetera. Dat zat gewoon in het scenariodenken. Bij al die scenario's zijn ook toetsen, juridisch, gedaan over wat het betekende voor het belang van de Staat en voor de eventuele juridische claims die mogelijk boven de markt zouden hangen vanuit de oliebedrijven als partner in NAM.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Welke rol heeft de opstelling van de regio hierbij gespeeld?

Mevrouw **Wouters**:

Bij de uiteindelijke keuze?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Bij deze keuze. Ik zal u even meenemen. Wij zien in een verslag van een

besluitvormend overleg in Groningen op 20 maart 2018 dat u aangeeft dat die discussie waar we het net over hebben gehad ook intern bij EZK wordt gevoerd en dat de minister in contact met de regio de indruk heeft gekregen dat er geen politieke ruimte zit voor versoering van de versterking zolang er wordt gewonnen. Met een duidelijk perspectief op 0 bcm winning, zou deze discussie wel gevoerd moeten kunnen worden.

Mevrouw **Wouters**:

Wat daar feitelijk staat -- althans zo lees ik het, interpreteer ik het -- is dat als we de gaskraan dichtdraaien, de werkelijkheid ook echt anders wordt. Er was -- dat zei ik daarstraks al -- nauwelijks vertrouwen in dat we ons zouden gaan houden aan welk afbouwpad dan ook. Een markant nulbesluit was helemaal niet voorzien in de regeerperiode. Dat stond ook helemaal niet in het regeerakkoord. Dus wij waren er echt van overtuigd dat als we dat besluit zouden nemen, er echt een nieuwe start gemaakt kon worden in die andere discussie.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat voor signalen ...

Mevrouw **Wouters**:

Dat is ook logisch, hè. Technisch gezien is dat logisch. Vanuit een menselijk aspect, moet je daar denk ik ook naar kijken. In een sfeer van dat ze de overheid niet geloven en het wantrouwen enorm groot is, moet je er rekening mee houden dat mensen dat niet allemaal zomaar aannemen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat voor signalen kreeg u dan vanuit de regio hierover?

Mevrouw **Wouters**:

We hebben het nulbesluit niet vooraf verkend bij de regio. Bij niemand, ook bij de NAM niet. Dus dat is echt in de beslotenheid van de besluitvorming in Den Haag helemaal voorbereid, tot aan zeg maar het moment in de ministerraad. Vlak voor de persconferentie daarover, zijn wij mensen gaan bellen om het ze te vertellen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Toch lezen we dat u aangeeft dat de minister in contact met de regio de indruk heeft gekregen dat er geen politieke ruimte zit voor versoering van

de versterking zolang er gas gewonnen wordt. Met een duidelijk perspectief op 0 bcm winning zou die discussie wél gevoerd moeten kunnen worden.

Mevrouw **Wouters**:

Dat was een van onze ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Daarom vraag ik u welke signalen er concreet waren vanuit de regio die hiertoe aanleiding gaven.

Mevrouw **Wouters**:

Nou ja, eigenlijk eerder gespiegeld denken. Er was weinig vertrouwen in het afbouwpad, zoals ik al zei. Dus men heeft vanuit de regio erg gehecht aan het doorzetten van de oude ... ik noem het nu "oud" maar in ieder geval de gestarte meerjarenprogramma-aanpak. Daar hield men ook aan vast, omdat men ook zei: eerst zien dan geloven. Dat is eigenlijk wat er speelde. Technisch gezien hadden we gelijk al in het begin behoorlijk wat discussie met de regio over de aanpak zelf, omdat dat gebeurde met vastklikken. In traag tempo rolde dat uit. Dat betekent dat je voor de veiligheid eigenlijk continu veel te zware maatregelen aan het treffen bent. Mensen moesten ook heel lang wachten, ook doordat het daardoor grote opgaven waren. Dus wij zijn al bij de start begonnen om die discussie te voeren met elkaar: kunnen we niet naar een systeem waarbij je veel meer redeneert vanuit wanneer iets in de praktijk tot stand komt? Dus dat mensen gewoon aan het werk zijn in de wijk, niet het maken van rekensommen maar gewoon echt aan het werk in de wijk. Kun je die periode verkorten tussen het vaststellen van wat er moet gebeuren en het echt aan het werk gaan met een huis, waardoor je ook met de meest actuele inzichten die hele versterkingsoperatie zou kunnen doen? Die discussie was heel moeizaam met de regio. Dat bracht ons tot de overtuiging dat als dat niet ging gebeuren, het traag zou blijven en dat de huizen die buiten die hele aanpak zaten, nooit aan bod zouden komen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Maar moet ik het besluit naar 0 bcm in plaats van bijvoorbeeld naar 12 bcm - of iets waardoor er nog een hoeveelheid gas gewonnen zou worden -- duiden als een soort breekijzer om de discussie over de versterking en de omvang daarvan los te krijgen?

Mevrouw **Wouters**:

Nee. Ik kan beter zeggen dat het doelbewust ons oogmerk is geweest om de opgave te verkleinen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Waarom was dat "doelbewust het oogmerk"?

Mevrouw **Wouters**:

Omdat je snel veiligheid wilde in Groningen. En de belangrijkste ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Door de huizen niet te versterken?

Mevrouw **Wouters**:

Dan hoefde je niet meer te versterken, of je hoefde veel minder te versterken. Dan kun je dus sneller die operatie tot stand brengen. Dat was wat we wilden. We wilden tempo.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat hoor ik u zeggen. Maar dan is het wel onze vraag, want we zien een aantal schattingen, op welke berekeningen het ministerie zich verlaat om zó stellig uit te kunnen spreken dat het dan veiliger wordt.

Mevrouw **Wouters**:

Alle wetenschappers die ons geadviseerd hebben, en het kwam ook uit de gesprekken die we hadden met TNO, KNMI en dat soort instituten. De seismiciteit neemt af.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, maar de adviezen die worden ingewonnen, bij Mijnraad, TNO, SodM, zijn van ná het besluit van het kabinet. Dus onze vraag is op welke informatie het ministerie zich op dat moment baseert in de besluitvorming rond de gaswinning naar nul en de beperking van de versterkingsoperatie. Welke kennis heeft het ministerie dan in huis?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, op alle wetenschappers die dat zeiden. Dat kon je overal lezen. Maar ook op de instituten. SodM heeft ook altijd gezegd dat hoe minder je wint, hoe minder seismiciteit er zou zijn. Hoe het precies uitfaseert, kon niemand precies zeggen, maar het instrument van minder winnen was een van de meest zware instrumenten die je kunt inzetten om snel veiligheid te krijgen.

Dat is altijd de lijn geweest. Dat was ook de reden waarom het afbouwpad uiteindelijk is gekozen. Anders was er wel jaren, vanuit de inkomsten geredeneerd, op hoog niveau gewonnen, maar er was al heel bewust gekozen voor die afbouw, vanuit het veiligheidsargument. Er waren dus veel wetenschappers die hebben aangegeven dat er minder gewonnen moest gaan worden in Groningen vanuit het aspect van veiligheid. Dus wij wisten dat dit een heel zinvolle ingreep zou zijn. En de uitkomst zou dan zijn dat het minder onveilig zou worden en dus ook wat ik net schetste, dat de uitvoering van de operatie kleiner zou kunnen en om minder huizen zou gaan. Dus minder gezinnen die het raakt en je zou sneller kunnen werken, want het zou om minder zware maatregelen gaan.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En de informatie waarop het ministerie zich op dat moment baseert, is het inzicht dat als je minder wint, of helemaal niet meer wint, je ook minder hoeft te versterken en dat dat voldoende veiligheid zou kunnen bieden.

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Maar de adviezen zoals u die zojuist aanhaalde die daartoe richting gaven, kwamen pas ná het besluit.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, we hebben toen heel gericht gevraagd: wat betekent dit nou? Wij wilden een gerichtere validatie van deze meer algemene aanname. Want dit was een algemene lijn, maar we wilden gewoon scherp hebben "hoeveel precies?" Dat was de opdracht die we gegeven hebben aan al die instellingen: "Kijk nou wat het effect is, want als er versterking nodig is, moet dat gewoon gebeuren, maar kijk nou of de generieke aannames kloppen die onder en achter dat besluit zitten. Waar komt dat op neer? Waar leidt dat toe? Hoe ziet het eruit?" Daar wilden wij onafhankelijk advies over en dat was dus het Mijnraadadvies, maar tevens het advies dat we gevraagd hebben aan al die partijen, op hun deskundigheid. Uiteindelijk hebben we die adviezen ook gehad en zijn die ook betrokken bij de keuze voor het vervolproces van de versterking.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En de schattingen? We zien in interne e-mails van het ministerie dat het zou

gaan om zo'n 20.000 te versterken woningen. Dat zien we als getal rondgaan in de interne e-mails. Waar waren die schattingen op gebaseerd?

Mevrouw **Wouters**:
20.000?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja. Dit is voorafgaand aan de besluitvorming. Wij zien in de interne e-mailwisselingen op het ministerie dat er wordt uitgegaan van grote overlast en dat het zou gaan om 100.000 schades tot nu toe en mogelijk 20.000 te versterken woningen. Dat zou de orde van grootte zijn waarmee rekening wordt gehouden op dat moment en dat zou anders kunnen worden op het moment dat je het besluit naar nul gaat nemen. Maar wij vragen ons af waar die berekeningen, die schattingen van die 20.000 op gebaseerd zijn.

Mevrouw **Wouters**:

Nou, die kwamen al voort uit de aannames van de hele meerjarenprogramma-aanpak. Daar zijn dat soort getallen weleens genoemd als richtgetallen. Je moet schade en versterken écht uit elkaar trekken. Want schade is schade, en die zal er nog vele jaren zijn in Groningen. Die moet je repareren en herstellen. Daar hebben we die aparte organisatie ook voor opgetuigd. Versterken is een veiligheidsmaatregel. En de veiligheidsmaatregel kan ook zijn: verminderen van de gaswinning. In die combinatie zit het andere spoor waar u naar vraagt. De aanvankelijke schattingen op basis van, zeg maar, de 2015-winningsniveaus en de toenmalige richtlijnen rond de weerbaarheid van huizen -- wat kunnen huizen aan als er seismiciteit in de bovengrond plaatsvindt -- dat waren die orde-grootte getallen toen. Wat wij wilden weten en ook aan de Mijnraad hebben gevraagd, was: met het afbouwpad zoals dat voorzien is versneld naar nul gaan, wat betekent dat voor de aantallen en wat betekent dat uiteindelijk voor de versterking die we dan nog moeten gaan doen in het nieuwe proces? Daar hebben we toen adviezen op gehad en dat zijn heel andere getallen dan die 20.000.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U gaf aan dat partijen in de regio niet betrokken waren bij de totstandkoming van dit besluit. Zijn zij wel betrokken geweest bij de afweging over het verkleinen van de versterkingsoperatie?

Mevrouw **Wouters**:

Na het nulbesluit?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja. Dus dat dit ook zo direct met elkaar samenhangt.

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Daarna is het bestuurlijk overleg doorgedaan en is hier veel discussie over geweest.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe keken de andere ministeries aan tegen het besluit? Bijvoorbeeld het ministerie van Economische Zaken?

Mevrouw **Wouters**:

Die andere ministeries zijn natuurlijk wel, althans de meest belangrijke, intensief betrokken geweest in de totstandkoming ervan. We braken het regeerakkoord open. Nou, dan zitten collega's van andere departementen gelijk aan je te vragen: mijn minister is ook net aangetreden en heeft ook nog wel wat leuke ideeën; hoe ziet het er allemaal uit? Uiteindelijk hebben we zeer frequent, zowel de dg Ondergrond als ik, overleg gehad met collega's van andere departementen om dit hele proces voor te bereiden en ze ook mee te nemen. We kregen ook signalen dat ministers toch wel vraagtekens hadden. Nou, dan ging mijn minister erop af en werden er gesprekken gevoerd. Wij deden dat ambtelijk ook.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Welke ministers hadden er vraagtekens bij?

Mevrouw **Wouters**:

Op een gegeven moment waren er natuurlijk vragen vanuit OCW -- hoe zit het met scholen? -- vanuit VWS -- hoe zit het met zorg, wat betekent dit voor de belangen die zij ook hebben in het gebied?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En Financiën? Algemene Zaken?

Mevrouw **Wouters**:

Uiteraard. Ja. Zeg maar het innercircle-circuit. Als we het even klein maken -
- je gaat altijd verbreden naar alle departementen, maar een aantal dingen

moet je ook in een wat kleinere kring regelen -- was het natuurlijk EZK, BZK, Financiën en AZ.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe heeft het ministerie van Economische Zaken die departementen overtuigd? Kijk naar Financiën, Algemene Zaken

Mevrouw **Wouters**:

Ja, ik niet alleen. We hebben natuurlijk als team gewerkt. In allerlei lagen waren die contacten er, uiteindelijk tot aan de ministers; er zijn bewindsliedenoverleggen geweest over hoe we dit verder gingen doen. De overtuiging was vrij indringend. Iedereen zag dat als het bij het oude bleef, het niet snel genoeg zou gaan; dat we niet gelijk in de scope een heleboel huizen hadden die wél onder risico stonden. Er was de overtuiging dat het tempo er niet anders in zou komen dan dat we een echt manifest besluit zouden nemen over de winning. Zo is dat uiteindelijk gewogen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe was de minister-president hierbij betrokken?

Mevrouw **Wouters**:

Regelmatig natuurlijk via het bewinsliedenoverleg, maar sowieso via de ministerraad. Daar was ik natuurlijk nooit bij. Maar er werd natuurlijk regelmatig over Groningen gesproken. Wij maakten dan ook wrap-up nota's die ook naar het kabinet gingen. De stand der dingen. Er waren ook bilateralen tussen de minister en de minister-president.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hierover?

Mevrouw **Wouters**:

Ja. En ik had ook zelf contact met de rechterhand van de premier. Die hield ik goed op de hoogte van wat wij aan het doen waren. Af en toe had die ook een vraag. Dan werd intern binnen AZ weer even de stand opgenomen. We hadden op een gegeven moment ook overleggen tussen de sg's van Financiën, EZK en AZ met de dg's erbij over hoe we dit zouden doen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En met welke boodschap uit die bilaterale overleggen met de minister-president kwam uw minister dan weer terug?

Mevrouw **Wouters**:

Draagvlak zoeken, bespreken, bijpraten. Dat soort issues. Ik ben er ook wel bij geweest.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat kunt u ons daarover vertellen? Hoe ging dit?

Mevrouw **Wouters**:

Uiterst plezierige en duidelijke gesprekken, politieke sondering; dat is heel logisch. En detail kan ik daar natuurlijk niet op ingaan, maar het was meestal dat de premier geïnteresseerd was in de besluiten die wij namen, hoe ze werden voorbereid, de verhalen die erachter zaten, de inhoud. Maar ook: hoe krijg je het voor elkaar? Hoe gaat het er dan uitzien? Dus gewoon belangstellende, informatieve gesprekken over en weer. En uiteraard kwamen dingen samen bij de bewindslidenoverleggen en uiteindelijk natuurlijk in het kabinet.

De heer **Kwint** (SP):

Nog even voor mijn begrip van hoe het traject op weg naar het nulbesluit en het traject over de omvang van de versterkingsoperatie zich tot elkaar verhouden. Als ik het goed begrijp, heeft u voorafgaand aan het besluit naar nul de veronderstelling dat dat implicaties zal hebben voor de omvang van de versterkingsoperatie, op basis van wetenschappelijke consensus en de inschatting die daar gemaakt wordt. Maar de daadwerkelijke vraag wat dit betekent voor de omvang van de versterkingsoperatie, wordt die pas gesteld aan de kennisinstituten op het moment dat het besluit genomen is?

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Oké, dan ...

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Dat was de reden dat wij hen gevraagd hebben en ook vooral gevraagd hebben om er gezamenlijk naar te kijken. Want ze hadden allemaal verschillende expertises en juist de stapeling daarvan, de samenkomst daarvan was interessant. We hebben hun ook gevraagd om daar elkaar vooral heel scherp op te bevragen en aan te spreken. We wilden het echt

scherp hebben. En wat eruit zou komen, kwam er dan uit; zo hebben we er ook in gezeten.

De heer **Kwint** (SP):

We komen straks nog terug op wat er uiteindelijk uitkomt. Het besluit dat de gaswinning op een zo kort mogelijke termijn wordt beëindigd, wordt door minister Wiebes met de Kamer gedeeld op 29 maart 2018. Was u betrokken bij het opstellen van die Kamerbrief?

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Wiebes schrijft daarin dat zijn besluit om versneld naar nul te gaan consequenties zal hebben voor de versterkingsopgave. Aan welke consequenties werd er toen gedacht?

Mevrouw **Wouters**:

Aard, omvang, aanpak, tempo. Het hele ...

De heer **Kwint** (SP):

De hele operatie.

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

De minister schrijft ook: "Het is evident dat onveilige huizen snel moeten worden versterkt. Het kabinet wil overige onomkeerbare stappen opschorten tot er meer duidelijkheid is over de veiligheid."

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Wat is het "opschorten van overige onomkeerbare stappen"?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, er liep natuurlijk een operatie en die kende een aantal stappen: de geplande opnames van huizen, de beoordeling, de doorrekening daarvan -- dat ging overigens in het oude systeem per huis; een heleboel

ingenieurskunsten werden vertoond om het echt op maat uit te rekenen -- en dan de aanbesteding en dergelijke. Uit die hele planning, met name op het gebied van opnemen en beoordelen, rolde een planning. Maar de capaciteit om het te doen was niet onbegrensd. En dat was wat de minister beoogde; hij wilde ruimte houden om de huizen die onder de nieuwe beoordeling op basis van de afnemende gaswinning onder veiligheidsrisico stonden, in te plannen in dat proces. Maar daar waren wij niet van verzekerd. Vandaar dat de minister ook aangeeft dat hij het van belang vindt dat de capaciteit van de opnemers maar ook de capaciteit van de beoordelaars zou worden vrijgemaakt of deels beschikbaar zou kunnen zijn voor de huizen die in de nieuwe aanpak onder risico zijn.

De heer **Kwint** (SP):

Maar als ik "onomkeerbare stappen" lees in relatie tot een versterkingsoperatie, denk ik: schop in de grond en balken in het huis. Dan denk ik niet per se aan het vrijmaken van opnamecapaciteit.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, maar het had ook te maken met het feit dat op dat moment in een aantal batches al berekeningen waren gemaakt, allemaal gebaseerd op de gaswinning van 2015 en de bouwkundige normen, zeg maar de NPR-normen, van die periode. Inmiddels waren er nieuwe, met name de NPR-2017 was er, en waren er nieuwe gaswinningsniveaus. En het ging nog sneller omlaag. Vanuit dat perspectief wilde de minister niet dat er versterkingsadviezen zouden worden verstrekt die de hele bouwcapaciteit weer vol zouden zetten tegen oude aannames. Dat is wat dan een "onomkeerbare beslissing" zou zijn. Want als mensen zo'n versterkingsadvies zouden krijgen, zou dat betekenen dat er bij een heleboel huizen weer een soort nieuwbouw zou gaan plaatsvinden, terwijl dat waarschijnlijk niet meer nodig was.

De heer **Kwint** (SP):

Maar als dat de implicatie is van "overige omomkeerbare stappen", dat er geen versterkingsadviezen meer worden verstrekt die mogelijkwijze ...

Mevrouw **Wouters**:

Op dat moment.

De heer **Kwint** (SP):

Precies. Dan is op dat moment toch eigenlijk al de kogel door de kerk dat er een pauzeknop wordt ingedrukt bij de versterking? Want we gaan niet

versterken waar dat niet nodig is en we gaan zelfs geen adviezen meer uitgeven op basis waarvan in de toekomst versterkt kan worden. Dat is dan toch op dat moment al ...

Mevrouw **Wouters**:

Nee, zo moet ... Tenminste, zo is het niet bedoeld en ook niet beoogd. Wat wij wilden, was dat er in ieder geval zicht zou komen op het inplannen van de resultaten van het Mijnraadadvies. Wat daar dan ook uitkwam. De huizen die daar uit zouden komen, die met urgentie versterkt zouden moeten worden, zouden in een uitvoeringsproces moeten kunnen worden ingepast. Het leek op dat moment erg onverstandig om door te gaan en dus eigenlijk een hele voorraad aan te versterken huizen alvast te gaan vastleggen, terwijl dat zou betekenen dat de huizen die echt onder risico stonden, dan helemaal achteraan in de rij zouden moeten aanschuiven. Wij wilden nadrukkelijk de meest onveilige huizen eerst; dat was ook met de bestuurders afgesproken. Nou, vanuit die invalshoek zou het onlogisch zijn om de hele bouwcapaciteit al te gaan reserveren voor huizen die misschien helemaal niet meer nodig zijn voor zware versterking en dan geen bouwcapaciteit of berekencapaciteit meer te hebben voor de huizen die je echt urgent moet gaan bekijken.

De heer **Kwint** (SP):

Dat snap ik. Wat is dan het verschil met het uiteindelijk indrukken van de pauzeknop?

Mevrouw **Wouters**:

De pauzeknop is op een gegeven moment ingeroepen door de minister, omdat hij merkte dat hij in de discussie met de regio niet echt goed tot overeenstemming kon komen dat er een nieuwe aanpak nodig was et cetera. En hij was wel verantwoordelijk voor de veiligheid. Dus op een gegeven moment is dit in een paar bestuurlijke gesprekken gewoon gewisseld. De regio wilde echt doorzetten in de oude aanpak totdat er helderheid was. De minister zag dit niet zitten, omdat hij het probleem voor zich zag van het enorme gebrek aan capaciteit voor de meest urgente huizen. Dat heeft hem ertoe gebracht om op een gegeven moment aan te kondigen dat hij vanuit zijn verantwoordelijkheid voor veiligheid die verantwoordelijkheid ook ging nemen en zich genoodzaakt zag om een aantal stappen in het proces ...

De heer **Kwint** (SP):

Ja, dat deel snap ik ...

Mevrouw **Wouters**:

... te stoppen, even kort.

De heer **Kwint** (SP):

Ja, dat deel snap ik, maar waar ik naar op zoek ben, is het materiële verschil tussen de formulering "we schorten overige onomkeerbare stappen op" -- dat betekent in de praktijk: we stoppen ook met schade opnemen en we zorgen dat er capaciteit vrijgemaakt wordt voor de toekomstige meest risicovolle panden ...

Mevrouw **Wouters**:

Nee, we stoppen niet met schade opnemen. Dat is echt iets anders.

De heer **Kwint** (SP):

Excuus: met versterken. Ik zeg het verkeerd. Met het uitschrijven van versterkingsadviezen.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, we moeten een planningsruimte gaan reserveren. Dat kon hij op dat moment niet zien. De regio zat op dat moment sterk op de toer: business as usual, we gaan gewoon door totdat we een ander signaal krijgen. In die tijd werden er door de regio ook opmerkingen gemaakt in de trant van: de minister moet regelen dat alle bouwcapaciteit naar Groningen gaat. Nou, je kunt nog wel een appel doen op de bouwwereld, maar het blijven private bedrijven. We zagen dus aan alle kanten dat we klem kwamen te zitten. Dat wogen wij op dat moment zwaarder of anders dan de regio dat deed.

De heer **Kwint** (SP):

Is overwogen om duidelijker in de Kamerbrief op te nemen wat het opschorten van "overige onomkeerbare stappen" zou betekenen voor de versterking?

Mevrouw **Wouters**:

Nou ... Nee. We hebben dit als formulering gekozen omdat dit het meer generiek afdekte. We wisten ook nog niet waar we voor gesteld waren en we waren nog in gesprek met de regio erover. Dus we hebben het op die manier in een soort samenvattend begrip geduid.

De heer **Kwint** (SP):

Is het wel een bewuste keuze geweest om niet de formulering op te nemen dat de versterkingsopgave kleiner zou worden?

Mevrouw **Wouters**:

Die is later bij het nulbesluit wel in de brief gezet.

De heer **Kwint** (SP):

"De overige onomkeerbare stappen", staat in de Kamerbrief, toch? Of hebben wij het nu over een andere Kamerbrief?

Mevrouw **Wouters**:

Nee, maar in de nulbesluitbrief staat volgens mij ook dat het nulbesluit genomen wordt vanuit de verwachting ... Of het staat in de Mijnraadbrief, dat zou ook nog kunnen.

De heer **Kwint** (SP):

In de Mijnraadbrief staat het wel, ja.

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Ja, ja. Dan miste ik even ... Het staat in de Mijnraadbrief. Sorry. Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Maar het staat niet in deze brief. Dat was mijn vraag: waarom is dat niet gezegd?

Mevrouw **Wouters**:

Omdat wij dat niet wisten. Althans: we hadden aannames ...

De heer **Kwint** (SP):

Maar het was wel waarmee u rekende.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, we verwachtten dat wel, maar we wilden er uitsluitel over. We zijn in die eerste brief dus niet gaan speculeren over een uitkomst die we nog niet kenden. Want we hadden vragen daarover uitstaan bij de Mijnraad en bij al die andere adviseurs. Dus we hadden wel een algemeen beeld -- dat staat volgens mij wel in de brief -- dat de vermindering minder seismiciteit et cetera zou opleveren. Dan kun je de logische conclusie trekken: waarschijnlijk ook minder versterken of minder zware versterkingen. Maar

die uitspraak wilden we pas doen nadat we het Mijnraadadvies binnen hadden.

De heer **Kwint** (SP):

Speelde de verwachte ontvangst van het nulbesluit in de regio daarbij een rol?

Mevrouw **Wouters**:

De "verwachte ontvangst van het nulbesluit"?

De heer **Kwint** (SP):

Had u de indruk dat er in de regio minder enthousiast gereageerd zou worden op het nulbesluit wanneer meteen duidelijk was dat dat forse implicaties voor de versterkingsoperatie zou hebben?

Mevrouw **Wouters**:

Als ik even terugga in mijn geheugen naar de gesprekken die we bestuurlijk hadden, zijn dit soort dingen wel gewisseld. Maar we hebben het met de regio nooit over het nulbesluit gehad, althans aan de voorkant, voordat het genomen werd. Maar wel over het afbouwpad en wat dat afbouwpad zou kunnen behelzen. We hebben wel heel veel gesprekken gehad met de regio over het na-ijlen en het hanteren van oude waarden en het vastklikken. Vanaf dag één heeft de minister gezegd dat hij hartstikke tegen dat vastklikken was. Dus dat kan geen nieuws zijn. Op die manier is erover gesproken, maar niet een voorschotje nemend op een uitkomst van een opdracht die nog uitstond bij allerlei partijen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Met het besluit van de minister van 29 maart 2018 om de gaswinning op zo'n kort mogelijke termijn helemaal te beëindigen, drukt de minister ook wel de pauzeknop in voor de versterking. Wat moeten we verstaan onder de "pauzeknop"?

Mevrouw **Wouters**:

Dat had te maken met die capaciteit. De minister heeft nooit bedoeld, en heeft daar ook geen opdracht toe gegeven, om daar waar echt gewerkt werd, daar waar sloop of nieuwbouw bezig was of waar versterkingen aan de huizen werden aangebracht, dat te stoppen. Dat is volgens mij ook niet gebeurd. Hij heeft enkel de intentie gehad, en ook gevraagd aan de NCG in de regio, om met name bij de reservering van de ruimte voor het opnemen

en het beoordelen prioriteit te kunnen geven aan de meest onveilige huizen die uit de nieuwe uitdraai zouden komen en op basis van het Mijnraadadvies zouden worden geduid. En vervolgens om met elkaar te kijken hoe in de echte uitvoeringscapaciteit, dus in het proces van bestek maken, aanbesteden et cetera, deze huizen echt vooraan gezet konden worden. Nou hadden we inmiddels al het inzicht dat er voor een deel overlap zou zijn maar voor een groot deel ook niet. Dus dat betekende dat er gekeken moest worden hoe die processen zich tot elkaar gingen verhouden en welke stappen er al liepen in de oude aanpak. Het omslagpunt zat met name bij de 1588-batch, waar heel veel discussie over geweest is, omdat je daar heel dicht zat op het verder in uitvoering brengen, terwijl eigenlijk uit de veiligheidscheck bleek dat daar relatief maar een beperkte overlap was, en de meest onveilige huizen in andere delen van het gebied zaten.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Wat werd er nou precies gepauzeerd?

Mevrouw **Wouters**:

In onze opvatting en interpretatie is het altijd zo geweest dat je met name in die eerste twee stappen van het proces ruimte hield, zodat je kon gaan zien wat er nodig was.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
En die "eerste twee stappen in het proces"?

Mevrouw **Wouters**:

Dat is de opname en de beoordeling. En bij de beoordeling wilden we ook naar een andere methode, veel meer een typologie-aanpak. Dat was ons ook aangeraden; het stond ook in het Mijnraadadvies. Daar was de regio voor die tijd mordicus tegen. In ieder geval hebben we het een aantal keer geprobeerd. Ik heb er flink wat gesprekken over gevoerd: maar het werd toch geadviseerd door de Mijnraad? Wat betekende dat, die tweede stap, voor het berekenproces? Al dat soort dingen konden we niet overzien, moesten we opnieuw ijken, moesten we opnieuw gaan inrichten. Dat was de reden dat de minister zei: laten we daar nou niet alles vol zetten. Dat dreigde wel.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
"Niet alles vol zettten"?

Mevrouw **Wouters**:

Ja. De opname en beoordeling van 1581 of 1588 bleek gewoon door te gaan. Althans, we zagen er voorstellen voor in de kwartalen -- het ging per kwartaal -- om dat gewoon te gaan doen. Dat wilde de minister niet. De minister wilde zich gewoon verzekeren van ruimte voor het kunnen doorrekenen en bekijken van wat er nodig was in de meest onveilige huizen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hebben de NAM of haar aandeelhouders een rol gespeeld om te komen tot dit besluit?

Mevrouw **Wouters**:

Bedoelt u bij het nulbesluit?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Nee, om te komen tot het besluit om bij deze situaties de pauzeknop in te drukken.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, dat heeft de minister eigenstandig gedaan. Er speelde wel een escalatie rond die tijd.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja? Wat speelde daar?

Mevrouw **Wouters**:

Op een gegeven moment, ergens in mei, kwamen er wat berekeningen van met name de NAM en die gaven aan dat een aantal huizen niet aan 10^{-4} voldeden, dus ver op afstand stonden van 10^{-5} . Die lagen buiten de scope van het op dat moment draaiende versterkingsprogramma van de NCG. Daar maakte de NAM zich zorgen over. Toen is dat aan de bestuurlijke tafel genoemd en heeft de CvdK Paas gezegd: oké, dan wil ik wel kijken hoe we dit in een nutshell kunnen omzetten in een soort prioriteringsvoorstel. Want er moest geprioriteerd gaan worden. Hij heeft toen een gesprek met een aantal experts gevoerd en is teruggekomen naar de bestuurlijke tafel met dat hij de prioritering van die toch wel zeer urgente huizen -- althans, je kunt erover discussiëren, maar wij vonden het zeer urgente huizen -- niet voor elkaar kreeg. Daar was de minister eigenlijk best laaiend over. Dus dat was voor hem extra reden om alert te zijn op de volgorde waarin huizen met een behoorlijk veiligheidsrisico -- althans in de berekeningen, normatief

berekend -- planningsruimte kregen om daar uiteindelijk te kunnen gaan bepalen wat er nodig was. Daar was hij niet van verzekerd en daar werd hij ontzettend ongerust over.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Op welk moment besloot de minister nu precies om die pauzeknop in te lassen?

Mevrouw **Wouters**:

Een bouwstop was het niet.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De pauzeknop.

Mevrouw **Wouters**:

Ik verstond "bouwstop", sorry. Dat is op het moment dat de opdracht was weggezet bij de Mijnraad en in aanloop naar het advies opleveren, waar ze een vrij korte periode voor hadden. Dus eigenlijk op het moment dat de opdracht was weggezet en dat ook gewisseld was met de provincie en de gemeentes in de bestuurlijke tafel ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat bedoelt u precies met "de opdracht was weggezet"?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, we hadden opdracht gegeven aan de Mijnraad -- dat is ook bekend gemaakt in een brief -- en aan die andere partijen om ons duidelijk te maken wat de consequenties voor de versterking zouden behoren te zijn op basis van het nulbesluit en het snellere afbouwpad.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Op welk moment werden de bestuurders uit de regio nou precies op de hoogte gesteld van dat dit zou gaan gebeuren, die pauzeknop?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, we hadden een bestuurlijke tafel en de minister heeft geprobeerd ... Er was al eerder gezegd: we moeten hier wat mee. In die bestuurlijke tafel, op de dag dat die plaatsvond, heeft hij het nog een keer geprobeerd om met akkoord van de regio die planningsruimte te organiseren. Dat gesprek liep niet, dat liep vast. We hadden toen twee dingen. We hadden een voorbereiding klaarliggen op dat moment, omdat de minister had

aangegeven: als ik daar niet met hen tot overeenstemming kan komen, dan zal ik eenzijdig mijn maatregelen moeten treffen. Dat heeft hij daar ook aangekondigd ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Op welk moment was dit?

Mevrouw **Wouters**:
Dat is ... ja, de dag dat die brief uitgegaan is, want die brief hadden we klaarliggen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
De brief ...?

Mevrouw **Wouters**:
Van de pauzeknop. We hadden 'm achter de hand klaarliggen. Mocht het overleg niet tot resultaat komen, dan konden we 'm uit doen, want we wilden onmiddellijk de Kamer erover informeren.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Is dat op 1 juli?

Mevrouw **Wouters**:
Nee, dat is eerder. Toch?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Op welk moment in de tijd?

Mevrouw **Wouters**:
Even kijken. Ik moet even zoeken in mijn spullen, hoor.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
U geeft aan: dit is gemeld in de Kamerbrief; de pauzeknop. Wij kunnen de datum van de brief erbij zoeken.

Mevrouw **Wouters**:
Ik heb het even niet meer scherp welke datum dat was.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Wanneer wist de Nationaal Coördinator van dat besluit van de minister om de pauze in te lassen voor deze batches?

Mevrouw **Wouters**:

Ik kan u niet precies verstaan.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wanneer wist de Nationaal Coördinator, Hans Alders, van het besluit om voor deze batches, die 1581 en 1588, alles stil te leggen?

Mevrouw **Wouters**:

U zegt de hele tijd "stilleggen", maar wij hebben niet alles stilgelegd van wat er liep. Als het gaat om wanneer het besluit is van de minister om de pauzeknop in te drukken: alle partijen hebben dat tegelijk gekregen, ook de NCG.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat gebeurt er dan nog wel? U zegt: het ligt niet stil.

Mevrouw **Wouters**:

Nou, wat echt in uitvoering was. Er werd in wijken getimmerd, dat liep. Er waren mensen die naar een tijdelijke woning moesten omdat hun huis zou worden aangepakt. Dat is allemaal niet door de minister geblokkeerd of zo.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Op welk moment wordt de Nationaal Coördinator hierover ingelicht, dat dit eraan zit te komen?

Mevrouw **Wouters**:

De pauzeknopbrief is trouwens van 22 mei.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, dat correspondeert met wat ik ...

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Gelijk met de bestuurders. Hans Alders zat op dat moment aan als adviseur bij de bestuurlijke tafels, dus hij maakte al die overleggen mee en werd daar ook gehoord over hoe hij naar dingen keek. Het gesprek over "geen onomkeerbare beslissingen nemen; moeten we niet ruimte reserveren voor et cetera": daar was ie bij. Het feit dat de minister op een gegeven moment aankondigde, ter plekke, van "u noodzaakt mij nu om maatregelen te nemen, want ik ben en voel me verantwoordelijk voor de veiligheid", heeft hij gelijktijdig gehoord met de anderen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De Nationaal Coördinator schrijft vervolgens een brief aan de minister op 30 mei 2018, kort daarna: "Het eenzijdige besluit om de engineering van de groep van 1.581 gebouwen met onmiddellijke ingang te stoppen, is een stap die geweld doet aan alles wat er gesteld is over de samenwerking." Hij doelt daarmee op de afspraken die in het meerjarenplan zijn vastgelegd om de veiligheidsnormen te gebruiken die gelden op het moment waarop de inspectie van de gebouwen is begonnen. Hoe kijkt u hiertegen aan?

Mevrouw **Wouters**:

Nou ja, het was een logische consequentie van het besluit van de minister. Er liep ook een escalatie parallel aan de pauzeknopbrief. Daarover heeft hij in gesprek met de sg en met de NAM gezeten. We wisten dat hij er zo over dacht. Met de bestuurders liep het gesprek over 1581 -- "daar moeten we echt iets anders mee" -- en over 1588 zijn later in het onderhandelingsproces nog een aantal nadere afspraken gemaakt. Maar de minister hield de bestuurders ook aan de afspraak dat de meest onveilige huizen als eerste zouden worden aangepakt en dat strookte niet meer met de oude aanpak.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Maar hoe wordt dan meegewogen bij de aanpak van deze groepen huizen, 1588 -- ze hebben een naam gekregen, die groepen huizen -- en 1581, dat daar mensen wonen die al inspecteurs over de vloer hebben gehad, dat er al berekeningen worden gemaakt, dat er voor een deel al doorgerekende versterkingsadviezen klaarliggen? Hoe wordt dat dan meegewogen?

Mevrouw **Wouters**:

Dat is meegewogen, maar ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe dan?

Mevrouw **Wouters**:

Dat is gewogen in dat opzicht.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Kunt u ons meenemen in hoe die afweging dan plaatsvindt?

Mevrouw **Wouters**:

Dat is ontzettend teleurstellend en heel vervelend voor die mensen. Er is ook nagedacht over: hoe kunnen we daar toch iets voor doen? Op een gegeven moment hebben we het over compensatiebedragen gehad om de ellende die mensen hadden meegemaakt et cetera op een of andere manier toch te vergoeden. Er zijn ook gedachten geweest, en ook verder ontwikkeld, over: kunnen we niet toch wat voor ze doen in de zin van een soort extra investering voor je huis; dat soort zaken. Maar we waren natuurlijk gebonden aan de opgave om de meest onveilige huizen op veiligheid te brengen, en die zaten niet in die 1581, althans niet met grote aantallen. Degene die in de 1581 of 1588 zitten, worden natuurlijk gewoon aangepakt. Versterking die nodig was of gecalculeerd werd, zou worden doorgevoerd. Maar een groot deel van die andere huizen kwam niet meer voor in de onveiligheidshoek, zeg maar. Dat betekent dat je andere huizen moest gaan voorschakelen. Dat wil niet zeggen dat gebiedsontwikkeling daar niet zou kunnen of niet wenselijk was, want het betrof ook voor een belangrijk deel wijken waar heel wat woningcorporatiebezit zat, wat echt ook wel aan renovatie toe was. Nou, dat is ook nooit verhinderd. Alleen, dan was het niet meer een veiligheidsopgave, dan ging het om iets anders. Dat mag ook, daar was ook budget voor gereserveerd in het Nationaal Programma Groningen om onder de titel "leefbaarheid" van alles te doen in de dorpen en steden van Groningen. Maar wij waren georiënteerd op die veiligheidsopgave.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, maar hier zaten ook mensen tussen die mensen op bezoek hadden gehad om hun huis te beoordelen omdat ze onveilig woonden, ook mensen die dat al te horen hadden gekregen. Hoe werd dat dan gewogen? Hoe kijkt u daarop terug?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, maar ... Nee, het is ook een kwestie van hoe je dat op een gegeven moment gaat proberen uit te leggen, want dat is heel lastig uit te leggen. Maar de werkelijkheid veranderde substantieel. We hebben op een gegeven moment ook wel het gesprek gevoerd met de regio, van: "We moeten gewoon heel duidelijk zijn over hoe het zit met de veiligheid, daar kun je niet voor weglopen. Dat betekent wel dat je de consequentie moet realiseren voor het feit dat beloftes of andere dingen aan mensen zijn gedaan. Dus leg uit en zeg wat je nog kunt doen of eventueel wil betekenen in de sfeer van duurzaamheid of anderszins." Maar we moesten ons wel oriënteren -- althans, dat was onze lijn -- op: veiligheid eerst.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Het was natuurlijk niet zomaar dat mensen dachten daar verwachtingen uit af te kunnen leiden, omdat het gewoon de lijn was dat de veiligheidsnormen gebruikt zouden worden die golden op het moment dat de inspectie werd verricht.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, en daarvan was al duidelijk dat we daar vanaf wilden en ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Welke gevolgen heeft dit gehad voor het vertrouwen van bewoners en bestuurders uit de regio?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, ik denk dat dat altijd heel lastig ligt.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Maar specifiek dit besluit van die pauzeknop. Kort daarvoor is er het besluit - - grote euforie in Groningen -- dat de gaswinning helemaal beëindigd gaat worden, veel sneller dan gedacht.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, voor de veiligheid.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En kort daarna wordt over huizen die op de nominatie stonden om versterkt te worden, duidelijk dat het allemaal stilgelegd wordt.

Mevrouw **Wouters**:

Niet allemaal stilgelegd, maar vooruit, dan val ik in herhaling. Het besluit om de gaswinning sneller terug te brengen was een heel directe veiligheidsmaatregel. Het feit dat het huizen raakte die nog helemaal nergens ... Die mensen wisten nog van niks! Daar maakten wij ons grote zorgen over. Die moesten nog aan bod komen, die moesten nog opgezocht worden. Er moest nog naar gekeken worden welke huizen dat precies waren. Aan huizen en gebouwen heb je niks, je moet adressen hebben. Daar wonen mensen en die mensen moeten weten waar ze aan toe zijn. Dat gold natuurlijk ook voor de mensen die in die oude aanpak zaten. We hebben in die tijd weleens discussie gehad: hoe leg je dat uit? Je kunt zeggen: fijn, de gaskraan wordt versneld dichtgedraaid en dat betekent heel veel voor de

veiligheid van Groningen; uw huis is misschien al volledig veilig, maar in ieder geval gaan we nog kijken en als er wat aan moet gebeuren, dan gebeurt dat. Of je kiest het frame: de minister gunt je geen nieuw huis. In dat laatste frame kwamen we een beetje terecht, politiek gezien. Daar kun je van alles van vinden, maar dat maakte de uitleg naar mensen niet makkelijker, mensen die in de situatie zaten van "ik dacht dat ik een uitvoeringsritme zat en nou blijf ik daar weer niet in te zitten".

We hebben daar later ook nog nadere keuzes in moeten maken. Want bijvoorbeeld bij de nieuwe aanpak bleek ... Als je kijkt naar gebouwen, moet je op een gegeven moment naar adressen en dan worden het er altijd meer. Er zaten een aantal logicavragen bij. We kregen steeds meer ... De Mijnraad noemde 1.500, maar als je er even goed naar ging kijken, waren het meer adressen. Zo is dat successievelijk ook verder uitgewerkt. Er is op een gegeven moment ook een advies geweest van SodM om ook te kijken naar een veel hoger veiligheidsniveau dan nationaal nodig was: hoeveel huizen zijn dat? Dat waren de P90. Die hebben we toen op een gegeven moment ook in de nieuwe operatie gezet. Nou, dan kwam je op heel hoge getallen. Iedere keer is gekeken "in hoeverre is er overlap met de oude aanpak?", zodat we voor mensen die met hun huis toch weer zichtbaar waren in de nieuwe aanpak, het in ieder geval door konden zetten. Er zijn ook afspraken gemaakt om een aantal toch tegen de oude metingen en oude berekeningen te versterken, omdat we het niet logisch vonden om daar weer aan te gaan knabbelen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Niet logisch of ...?

Mevrouw **Wouters**:

Zo moet je wel telkens uitleggen wat je aan het doen bent. Ik begrijp dat een heleboel mensen zich daar gefrustreerd door voelden en het als onrecht hebben ervaren. Dat hebben we geprobeerd te verzachten, maar uiteindelijk was onze opdracht wel: zorgen dat Groningen veilig wordt. Als dat veld aan het verschuiven is qua trillingen naar een ander gebied dan waar die eerdere operatie in uitvoering was, dan kun je niet anders dan dat andere serieus nemen en dan moet je daar aan de slag.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U heeft duidelijk gemaakt dat de verwachtingen die het voortraject bij de mensen had gewekt, lichter gewogen werden dan de andere afwegingen.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, althans lichter dan het echte veiligheidsvraagstuk. Dat neemt niet weg dat er wel nadrukkelijk ook gekeken is: wat kunnen we wel voor ze betekenen?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, dat heeft u duidelijk gemaakt.

Mevrouw **Wouters**:

Want we hadden begrip voor het feit dat dat heel vervelend en heel naar is.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, dat heeft u ook duidelijk gemaakt.

Mevrouw **Wouters**:

Maar als een huis toch geen maatregelen nodig blijkt te hebben, dan moet je ook eerlijk zijn naar mensen en dan moet je zeggen: dat is de nieuwe werkelijkheid.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Als u daar zo op doorgaat, stel ik u toch de vraag. De betrouwbaarheid van de overheid in haar handelen is ook belangrijk. Is dat dan op een of andere manier meegewogen?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, in "hoe gaan we hiermee om" zeker. Dat heeft ook gemaakt dat we uiteindelijk, hoewel het vanuit veiligheid voor een groot deel niet meer nodig was, toch bestuurlijk overeengekomen zijn om die 1588 toch te doen, zij het op andere titel. Wat voor veiligheid nodig was, kon en moest gebeuren, maar er was heel nadrukkelijk een wens om aan stadswijk-/gebiedsontwikkeling te doen. Toen is met elkaar, met partijen afgesproken: we gaan zorgen dat daar financiering onder komt, zodat het tóch uitgevoerd kan worden.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dank u wel.

Mevrouw **Wouters**:

Dat is de reden geweest om dat daar toch te doen, omdat we die overgang wat wilden verzachten. We hebben toen ook nadrukkelijk aan de NAM gevraagd om daar substantieel ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat u hierover te zeggen heeft, is heel duidelijk, en dat heeft u denk ik voldoende naar voren gebracht.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, ja. Dit is een voorbeeld waarin je ziet dat we hebben geprobeerd om de abruptheid van de nieuwe aanpak ten opzichte van de oude aanpak toch iets te verzachten.

De **voorzitter**:

We hebben ook gehoord, van een andere getuige, dat na het indrukken van de pauzeknop engineeringbureaus zijn afgehaakt. Het idee was: capaciteit vrijmaken voor een andere aanpak. Maar hoe kijkt u nou terug op wat er daadwerkelijk in de praktijk is gebeurd?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, je zag een aantal bewegingen, ook bij die ingenieurbureaus. Ze zagen dat ...

De **voorzitter**:

Mijn vraag was of het feitelijk klopt dat er bureaus zijn afgehaakt na het indrukken van de pauzeknop.

Mevrouw **Wouters**:

Er zijn bureaus afgehaakt, maar we hebben, alhoewel de werkstromen voor een deel minder intensief werden of zelfs tijdelijk een hiccup hadden, de NAM nadrukkelijk gevraagd om in ieder geval een aantal contracten in de lucht te houden, ook al werd daar niet voor gewerkt, en de NAM heeft dat ook gedaan. Dus een aantal maanden zijn bureaus betaald om capaciteit, mensen in dienst te houden die ze anders zouden hebben ontslagen of op ander werk hadden gezet -- dat laatste lag meer voor de hand -- en die hebben ze gereserveerd gehouden voor de uitkomsten van het Mijnraadadvies. Dat heeft de NAM betaald.

De **voorzitter**:

Maar even los van de beloftes die aan bewoners zijn gedaan, is het ook lastig voor contractpartijen dat werk dat is toegezegd plotseling niet meer plaatsvindt.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, dat moest dus ook financieel geregeld worden en dat is ook gebeurd. Ze moesten natuurlijk ook perspectief hebben op: wat gaat er dan daarna gebeuren? We hebben heel indringend -- niet zelf, maar via de NAM -- de gesprekken gevoerd of laten voeren met de ingenieursbureaus om te zorgen dat er wel capaciteit bleef. Maar het blijven marktpartijen.

De **voorzitter**:

Oké. We zijn al ruim zeven kwartier bezig. Ik stel voor dat we even gaan pauzeren. Ik vraag de griffier om u even naar buiten te geleiden. Dan gaan we om 17.40 uur verder.

De vergadering wordt van 17.22 uur tot 17.38 uur geschorst.

De **voorzitter**:

We gaan weer verder. Ik geef het woord aan de heer Kwint.

De heer **Kwint** (SP):

Vlak voor de onderbreking had u het al met mijn collega Van der Graaf over de afscheidsbrief van de heer Alders, de Nationaal Coördinator Groningen. Hij schrijft daar onder meer in: "Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat in een aantal gevallen met dedain over de NCG wordt gesproken en dat de Nationaal Coördinator wordt neergezet als de belichaming van de huidige vermaledijde versterkingsaanpak." Herkent u dat?

Mevrouw **Wouters**:

Nee. Dedain niet, nee.

De heer **Kwint** (SP):

Aan het begin van het gesprek zei u al wel kort in een bijzin dat in uw kennismakingsgesprek met minister Wiebes hij al wel het voornemen uitte om weer zelf te gaan over dingen waar hij uiteindelijk voor verantwoordelijk was.

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Dat gold ook voor de commissaris van de Koning. Die had dat signaal ook afgegeven.

De heer **Kwint** (SP):

Dat de minister daar weer over moest gaan of dat de commissaris er zelf ...

Mevrouw **Wouters**:

Nee, dat ze rechtstreeks bestuurlijk contact wilden.

De heer **Kwint** (SP):

Precies. Dus zowel de heer Paas als de heer Wiebes hadden gezegd: wij willen kortere ...

Mevrouw **Wouters**:

Korte lijnen.

De heer **Kwint** (SP):

... lijnen. Was er ook onvrede over het functioneren van de heer Alders?

Mevrouw **Wouters**:

Eenzijds was er groot respect. Ook de lastige positie werd echt wel gezien. Anderzijds waren er wel vraagtekens, met name bij het functioneren van de uitvoeringsorganisatie en hoe die gesteld was voor de taken waar ze mee bezig waren. Dus vraagtekens ook over kwaliteit en reproduceerbaarheid van getallen, transparantie; dat soort vragen waren er wel, ja.

De heer **Kwint** (SP):

Waren dat wel zaken waar bij de Nationaal Coördinator op aangedrongen was om ze te verbeteren, dat de getallen beter onderbouwd moesten worden of ...?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, ik weet dat in het begin de minister heel graag overzicht wilde hebben van hoeveel huizen nu in welke fase van het proces zaten en hoe de planning eruit ging zien. Dat gaf wat houvast voor de keuzes die hij moest maken en hij wilde ook de Kamer er adequaat over informeren. We kregen die cijfers nooit stabiel. Als we een getal hadden, waren er twee dagen later weer andere getallen. We hebben er keer op keer naar gevraagd en op een gegeven moment hebben we zelfs een opdracht weggezet bij BCG om het voor ons uit te zoeken. Eind 2018 was het nog niet stabiel en op orde. Nou, dat zijn voorbeelden waar wij heel kritisch op waren en ook ongemak in hadden.

De heer **Kwint** (SP):

Kreeg BCG dat uiteindelijk wel voor elkaar?

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Dan heb je het over de keten, hè. Zowel zaken die nodig waren vanuit de NCG qua informatiebron en ook bij het CVW. Uiteindelijk is het dashboard er wel gekomen, maar dat -- dat was denk ik in de tijd van Peter Spijkerman -- is nog verder vervolmaakt.

De heer **Kwint** (SP):

Dat gaat over het dashboard van het aantal reeds versterkte woningen, het aantal woningen waar men mee bezig is ...

Mevrouw **Wouters**:

Ja, gewoon: hoe liep het eigenlijk? Dat was een grote zorg. Eigenlijk hadden we permanent een gevoel van: we hebben er geen grip op, we hebben er geen zicht op. En het werd niet aangeleverd, althans niet stabiel aangeleverd. Ik heb meegemaakt dat we aan de Kamer gerapporteerd hadden en we drie dagen later weer andere cijfers kregen. Ik werd daar echt gek van, in de rol die ik had. Ik vond dat echt niet kunnen. Ik vind dat een uitvoeringsorganisatie met name dit soort basisinformatie gewoon vrij snel moet kunnen leveren als je het vraagt. Dat lukte niet.

De heer **Kwint** (SP):

Werd er vanuit het ministerie al voor zijn vertrek gezocht naar een alternatieve constructie, een alternatieve persoon, om dat in te vullen?

Mevrouw **Wouters**:

Op een gegeven moment voelde iedereen het ongemak. De adviesrol ... Alders heeft ook benoemd dat hij daar moeite mee had. In gesprekken tussen de CdK en de minister is dat ongemak ook besproken. Dat zat er aan alle kanten, dat was gewoon voelbaar.

De heer **Kwint** (SP):

En dat ongemak bij een adviesrol: moet ik me daarbij voorstellen dat het ongemak 'm dan zit in dat die rol niet verder gaat?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, de bestuurders wilden zelf besluiten nemen. Paas heeft op een gegeven moment gezegd dat hij de NCG een autonome bureaucratie vond. Ik heb dat onthouden omdat ik het een beschrijving vond die wel paste bij wat er ook beoogd was indertijd, maar niet meer paste bij het proces zoals het liep en de wenselijkheid aan twee bestuurlijke kanten om met elkaar tot

besluitvorming te komen. Alders was in de rol van adviseur gevraagd om aan te sluiten. De minister heeft ook nadrukkelijk aan hem gevraagd of hij aan het proces dat hij met de regio wilde voeren wilde bijdragen in die adviesrol. Maar het was natuurlijk wel een andere positie dan eigenstandig besluiten nemen.

De heer **Kwint** (SP):

Maar mijn vraag was of u al voor zijn vertrek bezig was met een opvolger en een andere manier om die ...

Mevrouw **Wouters**:

Het ging mij erom ... Ik neem even een aanloopje, omdat het niet uit de lucht komt vallen. Op een gegeven moment voelde iedereen dat het niet goed liep. Daar is ook over gesproken tussen Paas en de minister en ze hebben ook allebei afgesproken om vervolgens te gaan praten. Toen voelde je al aankomen: dit gaat misschien niet meer zo lang duren. Op dat moment is binnen EZK nagedacht van: stel nou dat dat gebeurt -- wanneer weten we niet -- stel nou dat hij op een gegeven moment zegt "ik wil die rol niet langer", wat doen we dan? Toen is er nagedacht over: waar willen we dan naar overstappen? Er was al afgesproken met de bestuurders in de regio dat ze meer eigen verantwoordelijkheid wilden en ook zelf over de aansturing en de operatie gaan. Er waren allerlei gesprekken gevoerd over gemeenschappelijke regelingen en dat soort zaken. Dus het was sowieso voorzienbaar dat er een keer een andere structuur rondom de operatie van versterken zou gaan plaatsvinden. Alleen, over de timing was nog niet gesproken. Er werd over twee kanten nagedacht van: hoe gaan we dat inrichten, wie is er dan van, willen we dan een echte uitvoeringsorganisatie of toch weer een soort bestuurlijke figuur et cetera, et cetera? Dat gebeurde aan twee kanten, dus bij ons uiteraard ook.

De heer **Kwint** (SP):

U zei: wanneer wisten we niet. Was het gezien de inzet van Hans Alders bij het karakter van de versterkingsoperatie niet te voorzien dat de pauzeknop tot gevolg zou hebben dat Hans Alders ermee op zou houden?

Mevrouw **Wouters**:

Nee. Het is in ieder geval niet beoogd, laat ik het zo zeggen, en hij heeft zelf die beslissing genomen. Daar is door ons niet op aangedrongen, ook niet van de zijde van de regio, voor zover ik weet. Het is echt zijn eigen besluit

geweest dat er voor hem een streep was overgegaan. "Tot hier en niet verder"; zo'n soort brief vind ik het.

De heer **Kwint** (SP):

Ja. Maar zowel de provincie als het ministerie was er ook niet rouwig om, als ik het goed begrijp.

Mevrouw **Wouters**:

Nou ... "Niet rouwig" ... Ik vind dat een heel rottige formulering. Waar het om gaat is dat we aan de vooravond stonden van een andere inrichting van het proces en het feit dat er ook spanning op zat, gewoon op het feit dat die andere rol moeizaam werd vervuld, en dat er ook ongemak op zat, gaf aan de ene kant ook wel weer ruimte om met elkaar sneller naar het nieuwe proces over te stappen en keuzes te maken. Maar "niet rouwig" ... Er ontstonden ook allerlei problemen door. Ik bedoel, van de ene op de andere dag werden we ermee geconfronteerd en we hadden niet echt een draaiboek klaarliggen van: als dit, dan zus of zo. Er moesten ook allerlei dingen geregeld worden. Voor beleid was het niet zo ingewikkeld, want wij deden eigenlijk al het beleid al. Het was veel ingewikkelder voor de lokale bijeenkomsten et cetera die in die gebieden werden georganiseerd door de NCG. Daar trad Alders altijd namens het programma op. Daar moest ineens bedacht worden: hoe doen we dat? Bovendien was er ook een interim-structuur nodig omdat we nog niet klaar waren voor, nog geen afspraken met elkaar hadden gemaakt over hoe de nieuwe inrichting van het proces eruit moest zien. Dus ja, er ontstonden ook problemen door.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

In juli 2018 komt de Mijnraad op verzoek van de minister met het advies over wat de beëindiging van de gaswinning betekent voor de versterkingsoperatie. De Mijnraad zegt dat volgens nieuwe inzichten het om nog ongeveer 1.500 gebouwen gaat die versterkt moeten worden in plaats van de eerder aangenomen 20.000. Waarom werd de Mijnraad gevraagd om advies te geven?

Mevrouw **Wouters**:

Omdat die in staat was om een heleboel expertise te bundelen. Daar zat ook heel veel expertise die relevant was voor het vraagstuk. Ze waren natuurlijk veel meer gespecialiseerd in en bekend met het adviesproces rondom de winning. Maar juist ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Dat is ook de aanleiding voor de vraag.

Mevrouw **Wouters**:
Ja, dat vermoedde ik al ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Daarvoor hebben we de Mijnraad nog niet ...

Mevrouw **Wouters**:
... vandaar dat ik ook uitleg dat we het niet alleen aan de Mijnraad hebben gevraagd, maar ook aan al die andere partijen. Ik herinner me nog heel goed ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Wie kwam er op het idee om de Mijnraad hiervoor te vragen?

Mevrouw **Wouters**:
Op een gegeven moment waren we heel praktisch. We hadden snel een advies nodig en we hadden een openstaande afspraak, waar ook geld achter zat. We moesten een partij hebben die voldoende onafhankelijk dit advies kon maken en ook de statuur had om andere partijen naar zich toe te trekken met andere expertise.

De heer **De Graaf** (PVV):
"Wé waren heel praktisch." Wie kwam er op het idee om de Mijnraad te vragen?

Mevrouw **Wouters**:
Dat ontstond in een interactie tussen mijn team en het ondergrondse team. We zochten vanuit bovengronds naar een oplossing: waar kunnen we dit wegzetten? Toen heeft het ondergrondse team aangeboden: nou, we hebben dat contract nog; zullen we 'ns kijken of ze het kunnen? Toen zijn daar allerlei voorwaarden aan gesteld, van: wat moet er dan allemaal aanwezig zijn in zo'n eventuele alliantie van partijen die dit kunnen doen qua expertise? Zo is op een gegeven moment de Mijnraad gevraagd vanuit hun centrale positie. Het SodM is ook gevraagd, vanuit zijn specifieke rol als inspectie. Al die andere partijen -- TNO, NEN, KNMI et cetera -- hebben ook opdrachten gekregen, deelopdrachten.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

U zei net: de Mijnraad was voldoende onafhankelijk. Waarom geeft u dat zo aan?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, omdat we natuurlijk wel wisten dat het een opdracht was waar heel veel gevoeligheid omheen zat en we wilden een zo objectief mogelijke uitkomst, waar we politiek samen met de regio mee verder zouden kunnen. We hadden er dus groot belang bij dat het partijen waren met voldoende statuur en kennis en dat ze ook voldoende in staat waren om zo'n proces snel te doen, want we wilden ook graag snel een advies. De Mijnraad had in het verleden al bewezen dat ze vrij snel tot advisering in staat waren, dus dat paste allemaal op wat wij wilden.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe werd dat advies ontvangen door de minister?

Mevrouw **Wouters**:

Door de minister?

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, die was er blij mee. Het was snel geleverd. Het noodzaakte ook wel tot weer opnieuw een aantal dingen verder uitzoeken, maar het was in ieder geval een vrij helder advies, goed gemotiveerd en ook wel samen met andere partijen gemaakt. Dat konden we zien en dat werd ook duidelijk aangegeven. En het kwam op tijd, dat was ook wat waard.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja. En op de inhoud?

Mevrouw **Wouters**:

De inhoud gaf aan dat wat wij al vermoed hadden, klopte: dat je de indicatie had dat in dit geval gebouwen ... Gebouwen zijn nog geen adressen; dan worden het er altijd meer. Daar wil je uiteindelijk naartoe, je wil naar de mensen die in dat huis wonen en die je zekerheid wil geven. Het leek een behapbare uitvoering te kunnen worden. Dat was allemaal positief op het scenario dat we hoopten dat eruit kwam.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat was volgens u een realistisch aantal huizen dat op jaarbasis versterkt zou kunnen worden op basis van dit advies?

Mevrouw **Wouters**:

Dat hing ontzettend af van wat er moest gebeuren en dat heeft de Mijnraad niet gezegd. Dat vroeg toch weer dat je gaat kijken, dat je gaat rekenen. De Mijnraad heeft aantallen geduid, maar niet de zwaarte van de maatregelen, heel specifiek; wel in algemene zin maar niet specifiek. Dat kon ook niet op dat moment.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

We zien dat in september 2019 de werkvoorraad groeit naar 26.000 mogelijk te versterken adressen. Dat is wel wat anders dan de 1.500 die de Mijnraad in het advies aanvankelijk had weergegeven. Hoe verklaart u die toename?

Mevrouw **Wouters**:

Dat moet ik echt uitleggen, want ik denk dat dat vrij cruciaal is.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Kunt u dat bondig doen?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, dat ga ik proberen te doen. De Mijnraad noemde de 1.500. Dat is vanuit het 10⁻⁵-veiligheidsvoorschrift en de algemene manier waarop je dat benadert. Dat heet "Pmean"; in onze nota's noemden wij dat altijd "P50". Dat waren die 1.500 gebouwen. Maar zoals ik net al zei, zijn gebouwen niet adressen. Er kunnen flats tussen zitten en een plek die geduid wordt, een gebouw, kan opeens uit veel meer combinatiewoningen bestaan, aan elkaar geschakeld. Er is dus altijd gezegd: dit komt uit een modelmatige benadering, maar je móét gaan kijken. Dus we hebben de NCG ook gevraagd om dat te doen. Hij heeft die gebouwen omgezet naar adressen op basis van een bepaalde logica. We noemden dat de "opwerking". Dat leidde tot een zekere hoeveelheid extra aantallen die vanuit de logica geredeneerd, als je ging kijken, behoorden tot de groep waar je nadere metingen moest gaan doen, moest gaan opnemen. Dat was P50.

Maar vervolgens hadden we naast het Mijnraadadvies ook nog een indringend advies van het SodM. Dat ging verder. SodM gaf op dat moment aan: wij vinden dat we toch nog wel wat onzekerheden hebben over hoe het

veld zich qua aardbevingen gaat ontwikkelen. Het schuift, maar hoe schuift het precies? Dus SodM heeft toen in zijn advies gezegd dat ook P90-woningen moesten worden bekeken en moesten worden opgenomen in het programma. Dan heb je het over een veiligheid die vele malen hoger is dan wat in Nederland vereist is, maar dit is op een gegeven moment aangegeven door SodM als een soort extra zekerheid, opdat je zeker weet dat je goed gekeken hebt naar de huizen die mogelijk onveilig zijn. Dat werden er dus van 1.500 opeens 7.000, die vervolgens ook weer door de NCG omgezet werden in adressen et cetera. Dat koerste toen zo ongeveer richting de 10.000, meen ik.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Dan zitten we nog niet op de 26.000.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, maar vervolgens gebeurt er nog wat. We hebben aanvullend advies gehad, ook van de Mijnraad. Die zei: eigenlijk moet je P90 van jaar tot jaar herijken. Ook hoogleraren hebben advies gegeven. Die zeiden: P90 moet je helemaal niet doen, dat is onzin, niet nodig, dat is veel zwaarder dan nodig. Op een gegeven moment moesten wij er een politiek besluit over nemen. Toen hebben we gezegd: je kunt het mensen niet aandoen dat ze het ene jaar op een lijst staan, maar dat ze het volgende jaar wordt verteld: jij staat er niet meer op, maar over twee jaar kun je er wel weer op staan.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Die ervaring was net opgedaan met de pauzeknop.

Mevrouw **Wouters**:
Dat was de ervaring met die oude batches.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Dus u dacht: we moeten geen herhaling van zetten maken.

Mevrouw **Wouters**:
Dat moeten we niet meer doen. Toen hebben we afgesproken: als je op die lijst staat, ga je er pas af als je huis bekeken is. Dat betekent dat we van de volledige P90, die echt een hoger veiligheidsvereiste heeft dan waar uiteindelijk op zal worden berekend, als een soort extra veiligheidsschil de huizen erbij hebben gezet. Toen hadden we het ongeveer over die 10.000. Vervolgens is door de regio aangegeven: ja maar, we willen het toch in een

gebiedsgerichte aanpak proberen uit te voeren. Ze wilden de veiligheid dus invlechten met de gebiedsgerichte aanpak. Dat is op een gegeven moment ook toegestaan: ga maar kijken wat het betekent. We hebben het SodM toen ook gevraagd: willen jullie er wel op toezien, want we hebben een afspraak, dat de meest onveilige huizen eerst zijn. Dus die plannen kunnen worden gemaakt. Daarbinnen kunnen we ze plaatsen. Dat betekent straks wat voor de uitvoering. Daar zijn toen ook nog de huizen bijgevoegd die al op de rol stonden; de afspraken die we gemaakt hebben rond de 1588 gaan tóch gebeuren. Maar er zijn op een gegeven moment ook logische verbanden aangebracht in wijken, straatjes et cetera. In die 26.000 zitten dus ook een heleboel "grijze huizen" zoals we dat noemen, huizen die niet een P50- of een P90-risico hebben, maar die wel logisch in een gebiedsgerichte aanpak zouden passen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Omdat ze in dezelfde straat of wijk staan.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, in de wijk of ernaast zitten. Door telkens die stappen te zetten werden het ineens ontzettend veel huizen die in de plannen zaten, maar dat wil niet zeggen dat ze allemaal een sticker hadden met daarop "potentieel onveilig".

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Oké. Als ik het samenvat, heeft het ermee te maken dat de P50- en de P90-huizen erin werden meegenomen en dat er op verzoek van de regio is gekeken naar een gebiedsgerichte aanpak, waardoor er ook naar de omgeving, de wijken, de straten van de mensen werd gekeken. Zo kwam die 26.000 in de wereld.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, en ook de oude batches. U vroeg net welke verzachtende maatregelen we onderhand bedacht hadden. We hadden toen inmiddels ook de afspraak gemaakt dat mensen die dat wilden, hun huis opnieuw konden laten bekijken. Stond het op sloop-nieuwbouw in de oude aanpak en had je toch twijfel of je dat wel wilde, dan kon je je melden en zeggen dat je een herberekening wilde voor je huis. Die gevallen zitten er ook bij.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Die zitten er ook bij.

Mevrouw **Wouters**:

En zo telt het telkens op. We zitten nu in een proces, dat wisten we, dat het er dus veel meer zijn, maar wel vanuit een aanpak die voorgestaan en geadviseerd was door zowel SodM maar zeker ook de Mijnraad: ga met typologie aan de gang. Dus het niet per huis individueel berekenen, maar gewoon het type huis slim berekenen. Dan heb je vervolgens grotere partijen waarvan je kunt zeggen: dit moet gebeuren, dat hoeft niet meer. Daardoor kun je ook vrij snel -- dat was de ambitie -- die lijst afbouwen naar lagere aantallen. Dat was de manier waarop er gewerkt werd. Er was heel bewust gekozen voor een stapeling van waarborgen op veiligheid en voor mensen rust gunnen: er wordt naar je huis gekeken als je op de lijst staat, we gooien je er niet om statistische redenen volgend jaar weer af. Dat maakte dat die werkvoorraad substantieel is.

De heer **Kwint** (SP):

Ja. Vanaf het einde van dat jaar, aan het einde van 2018, geeft u NAM werkorders die worden doorgezet aan Centrum Veilig Wonen, dat op dat moment nog altijd verantwoordelijk is voor de versterking.

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

In zo'n order staat de omschrijving van het versterkingsproject en een budget. De Nationaal Coördinator is uiteindelijk verantwoordelijk voor de inhoudelijk regie op het Centrum Veilig Wonen. Vat ik het zo goed samen?

Mevrouw **Wouters**:

Nou ja, we hadden een beetje een hybride situatie en daar konden we nog even niet onderuit. De rechtstreekse sturing die wel beoogd en gewenst was, kon nog niet onder het contract van de NAM. Dat is de reden dat voor een korte periode ik vanuit EZK werkorders gaf die gewoon werden samengesteld uit die plannen binnen de NCG. Vervolgens kreeg ik van hen een melding welke moesten worden doorgezet naar de NAM. Ik gaf dan een werkorder en de NAM regelde dan dat het CVW aan het werk ging voor de processtappen waarvoor het CVW verantwoordelijk was.

De heer **Kwint** (SP):

Dat was dus een formele noodzakelijkheid.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, dat kon niet anders vanuit de juridische verantwoordelijkheid. En wij wilden per se zeker weten dat de uitvoeringsketen niet onderbroken zou worden en de stekker uit het CVW ging. Om die reden hebben we een tijdje op die hybride manier moeten werken. Dat kon niet anders.

De heer **Kwint** (SP):

Belemmerde die constructie uw inzicht in wat CVW met die werkorders deed, of maakte dat in de praktijk heel weinig uit?

Mevrouw **Wouters**:

Dat laatste verstond ik niet.

De heer **Kwint** (SP):

Belemmerde de constructie via NAM het zicht dat u probeerde te hebben op de uitvoering bij Centrum Veilig Wonen? Of maakte het in de praktijk eigenlijk weinig uit?

Mevrouw **Wouters**:

Nee, maar we hadden wel gehoopt dat het daar beter in elkaar zou zitten, ook door de informatie die we altijd kregen, dan het uiteindelijk bleek te zitten. In het contract dat wij hadden met de NAM konden we verlenging van het contract met CVW inroepen. Dat hebben we één keer gedaan, vanuit de echt nadrukkelijke zorg dat als we dat niet zouden doen, we een verknipping van de uitvoeringsketen zouden krijgen en we echt grote problemen zouden krijgen. De tweede keer hebben we die verlenging niet meer ingeroepen, omdat we er inmiddels achter waren dat het CVW van alles beloofde maar niet waarmaakte. Naarmate we beter inzicht kregen, waren we over een aantal dingen ook best ontevreden. Toen hebben we besloten om, met alle risico's die dat ook weer in zich had, op een gegeven moment te zeggen: nee, dan gaan we gelijk door naar de nieuwe structuur, dus het contract dat via de NAM loopt met het CVW moet de NAM dan maar opzeggen, want wij willen er niet nog een keer in rollen.

De heer **Kwint** (SP):

Had dat iets te maken met die constructie dat er orders via u naar CVW liepen?

Mevrouw **Wouters**:

Nee.

De heer **Kwint** (SP):

Die ontevredenheid bestond al langer?

Mevrouw **Wouters**:

Nee, ik denk gewoon de inrichting ... Er werd op een gegeven moment gezegd: je kunt zoveel duizend opnemen et cetera. Of er waren vertragingen in de aanbesteding waar wij geen zich op hadden. Het was heel begrijpelijk dat we voor de nieuwe structuur en voor de nieuwe directeur van de uitvoeringsorganisatie wilden dat die daar veel meer sturing aan kon geven. Dat was de belangrijkste reden.

De heer **Kwint** (SP):

En hoe verliep in de praktijk de samenwerking tussen Centrum Veilig Wonen en de Nationaal Coördinator bij de uitvoering van die werkorders?

Mevrouw **Wouters**:

Dan wil ik even terug naar daarvoor. Die verhoudingen waren niet lekker. Dat was al lange tijd zo. Ze hadden allerlei beelden over elkaar: de een was beter dan de ander, de ander was beter dan de een. Dat ze allebei in de uitvoering beter konden worden, werd eigenlijk nauwelijks besproken, maar dat was wel iets wat wij zagen, waar wij last van hadden en wat wij zorgelijk vonden. Rechtstreekse sturing wat in het begin gevraagd was, meerdere malen vanuit de NCG, zagen wij niet als een oplossing, want je moet wel heel goed jezelf gestoten hebben wil je zo'n aansturende rol waar kunnen maken. Dit is dus reden voor ons geweest om op een gegeven moment te zeggen ... Ik ben op een gegeven moment op bezoek gegaan bij de interim-NCG, die na het vertrek van Alders was gekomen ...

De heer **Kwint** (SP):

De heer Spijkerman.

Mevrouw **Wouters**:

Ik ben bij hem op bezoek gegaan en heb me er zeer actief tegenaan bemoeid. Ik heb gezegd: jongens, regel nou voor die Groningers dat jullie fatsoenlijk samenwerken; je kunt je eigen belangen hebben vanuit je eigen organisatie, maar jullie staan samen gesteld voor de uitvoeringsketen, zorg dat die beter loopt, dat is gewoon van belang voor de mensen in die huizen waar het om gaat. Nou, dat kwam maar moeizaam tot stand. Er zaten cultuurverschillen, maar naar bleek zaten er ook andere verschillen. Daar kwam ik toen pas achter. Ze hadden ook definities die niet hetzelfde waren.

En het is ontzettend moeilijk om samen te werken en met elkaar een overzicht te geven van hoever het met dingen staat, als je dingen anders interpreteert, als je andere definities hebt. Ze hadden ook bewonersbegeleiders maar die deden weer andere dingen dan de bewonersbegeleiders van de NCG.

De heer **Kwint** (SP):

Waren zij daar onderling niet achter gekomen? Het lijkt mij dat als je allebei in dezelfde provincie aan ongeveer hetzelfde werkt, je het op een gegeven moment merkt als je andere definities hanteert.

Mevrouw **Wouters**:

Ik had gehoopt dat dat zo was, maar het bleek in de praktijk dat er heel veel beelden over elkaar bestonden, maar dat de echte, oprechte, open verkenning -- waar ben jij goed in, waar ben ik goed in, wat kunnen we samen beter doen -- door die oordelen over elkaar eigenlijk nooit goed tot stand gekomen is.

De heer **Kwint** (SP):

Heeft u toen al vrij snel de knoop doorgehakt: uiteindelijk gaan we versterking weghalen bij Centrum Veilig Wonen?

Mevrouw **Wouters**:

Uiteindelijk is dat gebeurd in overleg met de aandeelhouders van het CVW. Daar heeft de sg vanuit zijn eigenaarschap voor de uitvoeringsorganisatie en voor de NCG, en dus ook voor het inroepen van de contractverlenging de eerste keer ... De tweede keer hebben wij de aandeelhouders van het CVW, de eigenaren, verteld dat wij dat niet gingen doen en waarom niet. Toen hebben we stevig gezegd wat we ervan vonden, ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Waarom moest de versterkingsoperatie onder overheidsverantwoordelijkheid georganiseerd worden?

Mevrouw **Wouters**:

We hebben op een gegeven moment met de schadeoperatie gezien hoe goed je dat kunt doen. En we hebben op een gegeven moment ook gemeend dat het bij versterken van belang is dat er op een gegeven moment een goed georganiseerde en gereguleerde organisatie is die op een gegeven moment ook financieel ervoor gesteld kan zijn, et cetera. Dat we echt de

verantwoordelijkheid overnemen, hebben we in moeten plaatsen in de contractdiscussies die we hadden met de NAM. Als je op een gegeven moment zegt "ik ben publiek verantwoordelijk voor schade" en de financiële afrekening moet via een ander lopen, was dat bij versterken natuurlijk niet anders. Dus dat moesten we helemaal goed gaan regelen en gaan verkennen. Uiteindelijk is besloten om de bestaande organisatie NCG verder uit te bouwen. De discussie met de regio over aansturing hebben we toen ook vorm kunnen geven. Alle partijen waren tevreden als we in die constructie verder zouden werken. Toen hebben we ook de wetgeving en alles wat daarachter nodig is georganiseerd.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dus de aanneme was dat de versterkingsoperatie die daarvoor onder regie van de NCG plaatsvond en vanaf dat moment onder uitvoering van de NCG zou plaatsvinden, een verbetering zou opleveren in de aanpak van de versterking.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, mits we natuurlijk wel aan de binnenkant van de NCG het nodige zouden verbeteren. Die discussie hebben we ook gehad in de interim-fase, toen er na het vertrek van Alders een interim nodig was. Ik heb me heel erg sterk gemaakt om daar een echte uitvoeringsmanager op te zetten, omdat ik dacht dat dat zou helpen. Uiteindelijk is er gekozen voor het compromis om er toch tijdelijk een bestuurlijk iemand te zetten, ook vanwege de representatie in de wijken en de bewonersbijeenkomsten et cetera. Maar uiteindelijk had ik liever gehad dat we er in ieder geval in de uitvoering nog een zware directeur naast hadden gezet. Daar is toen niet voor gekozen. Later is er met de benoeming van Peter Spijkerman wel iemand van dat kaliber op gezet. Toen kon ook aan de binnenkant van de NCG die organisatie omgevormd worden, verbeterd worden tot een echte, goedgeleide uitvoeringsorganisatie.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Wat vond u ervan dat de gemeenten de aansturing van de versterkingsoperatie zouden gaan vervullen?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, dat was een uitdrukkelijke wens. We hadden geen reden om te zeggen "dat kan niet" of zo. Ik heb ze wel regelmatig gewaarschuwd wat dat betekende.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Wat zag u voor risico's?

Mevrouw **Wouters**:

Het betekent heel concreet dat je met elkaar samen verantwoordelijkheid draagt voor het totaal van de operatie, en niet alleen voor je eigen gemeente of je eigen stukje. We kwamen uit een situatie dat de gemeentes met name in een politieke oriëntatie, zeker in het begin van de regeerperiode, heel erg bezig waren met hun eigen plannen. Maar het gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen heb ik niet altijd gezien. Daar hadden wij dus best zorgen over. Aan de andere kant ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Die wens was nadrukkelijk naar voren gebracht vanuit de gemeenten zelf?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, vanuit de gemeentes zelf, vanuit de regio, gesteund door de provincie. Wat er niet lag op dat moment -- dat heb je voor een goede gebiedsontwikkeling eigenlijk wel nodig -- was een gebiedsvisie zodat je van elkaar weet "waar zijn we bezig?" en "wat doe ik bij mijn gemeente wat jou raakt in capaciteit van bouwen, in beschikbaarheid of wat dan ook?" Dat zijn allemaal dingen die wel cruciaal zijn en waar de gemeentes met de provincie wel samen hard aan moeten werken om een soort kader te hebben waarbinnen je dan dat soort dingen plaatst. Ook elders in het land is wel vaker gebiedsontwikkeling bedreven, dus waarom zouden wij eraan twijfelen of dat in Groningen ook kon? Extra gecompliceerd is wel dat je er een veiligheidsopgave in probeert te vlechten. Daar hebben wij wel regelmatig gesprekken met de gemeentes over gehad, van: kun je dat wel, want we blijven uitgaan van "de meest onveilige huizen eerst"? Dat compliceerde het.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Wat kreeg u dan voor reactie terug van de gemeenten?

Mevrouw **Wouters**:
Dat ze dat wel konden.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Zat daar ook verschil tussen gemeenten?

Mevrouw **Wouters**:

In het begin ... Dat vond ik wel heel opvallend. Het was natuurlijk heel kleinschalig georganiseerd. We startten met een heleboel gemeentes. Er waren natuurlijk wel wat ...

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Er waren herindelingen.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, er waren herindelingen. Dat speelde, dat ging echt helpen. Dan nog zeg je: is dit een schaal waarop je dit samen kan? Je moet er het apparaat voor hebben, je moet een goed gestelde uitvoeringsorganisatie hebben, je moet de kracht hebben van aansturing.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Zeker. De uitvoeringsorganisatie wordt de Nationaal Coördinator. Wie stuurt de Nationaal Coördinator aan?

Mevrouw **Wouters**:

Dat zouden de gemeentes dan gaan doen op basis van de plannen; de regio dus samen op het totaal van het plan.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Hoe was dan de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de rijksoverheid en de gemeenten geregeld richting de Nationaal Coördinator Groningen?

Mevrouw **Wouters**:

We hebben op een gegeven moment nog -- dat heeft u ongetwijfeld kunnen zien -- overdracht gehad naar BZK. Dat heeft te maken met onder andere het feit dat we zagen dat uit alle adviezen naar voren kwam dat de opgave kleiner en anders zou worden en dat de wens van de regio nadrukkelijk was om het in te vlechten in de gebiedsaanpak. Dat was, ook vanwege het feit dat er veel woningcorporaties bij betrokken waren, meer de expertise van BZK dan van EZK. Wij hebben op een gegeven moment ook gezegd: EZK moet dat eigenlijk gewoon qua sturing niet direct aan zich willen houden, hier is BZK veel beter toe in staat, ook om de gemeentes te helpen en te ondersteunen in die rol die ze dan willen gaan waarmaken om als gezamenlijk bestuur vanuit de regio dit hele proces aan te gaan sturen. Dat was voor ons toen de reden om die overdracht naar BZK te organiseren.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Maar dan het antwoord op mijn vraag: hoe is dan de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de rijksoverheid en de gemeenten richting de NCG?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, dat betekent dat het eigenaarschap -- dus de betaling van de mensen, de loonlijst et cetera, de arbeidsvoorwaarden -- bij het Rijk is, maar dat de inhoudelijke aansturing op het programma niet van Rijk is maar echt van de regio.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Deze verschuiving nadat de gemeenten de aansturing van de NCG kunnen doen als het gaat om de uitvoering van de versterkingsoperatie: heeft die geleid tot een verbetering in de aanpak?

Mevrouw **Wouters**:

Ik weet niet wanneer je dat moet meten, dus dat vind ik een beetje lastig. Wij hebben met elkaar echt flinke gesprekken gehad van "overeet je er niet aan", "hoe manage je het?", "krijgen we geen aanloopproblemen?" et cetera. Je kan nooit de toekomst helemaal voorspellen en uitrekenen. We wisten op het moment van het verschijnen van het Mijnraadrapport en zo ook niet en detail wat er echt aan die huizen moest gebeuren. Dat wordt nu allemaal duidelijk. Wij hebben vanuit EZK heel bewust ervoor gekozen om dan wel de veiligheidsnormering aan ons te houden, omdat die direct gekoppeld was aan de verantwoordelijkheid van de minister.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dat begrijp ik, maar ik ga toch even terug naar mijn vraag. Heeft deze keuze geleid tot een verbetering in de aanpak van de versterking?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, ik schets dat brede verhaal ... Het is geen antwoord op uw vraag, maar het is wel de context waarbinnen je die vraag kunt beantwoorden. Want feitelijk hoopten wij dat er tempo op zou komen. Wij hoopten dat het sneller zou gaan, maar ik leg u net uit dat die gebiedsgerichte aanpak ook niet uitgekristalliseerd was. Als je het objectgericht gedaan zou hebben, zou mijn antwoord waarschijnlijk met meer stelligheid "ja" zijn dan dat ik dat in de context van de gebiedsontwikkeling durf te zeggen. Ik ben er nou ook niet meer van, ik volg het nu als geïnteresseerde krantenlezer. Ik kan het niet

goed inschatten. Ik weet wel dat het door de gebiedsgerichte aanpak ingewikkelder is dan wanneer je -- dat zei ik in het begin van het gesprek ook al -- simpele maatregelen objectgericht zou aanpakken. Maar de wens in de regio was nadrukkelijk om het gebiedsgericht te willen doen en dat hebben wij niet willen verhinderen of wat dan ook. Die ruimte hebben wij hun willen geven.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Helder.

De heer **Kwint** (SP):

Hebben de minister en u in dat opzicht uw verzet gestaakt? Eigenlijk al vrij lang geleden in het gesprek hadden we het over de verschillende opvattingen over de versterkingsoperatie: gebiedsgericht versus objectgericht. U wist dat wanneer de verantwoordelijkheid naar de gemeenten zou gaan, zij zouden kiezen voor een meer gebiedsgerichte benadering.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, ja, en dat recht hebben ze, zo simpel is het. Het zijn hun bewoners, het is hun gebied. Zo hebben we geacteerd in het Nationaal Programma Groningen. Daar hebben we ons alleen maar bemoeid met regelen van het budget, maar niet met de toedeling aan projecten, programma's of de plafonds die erin gelegd werden. Daar zijn we wel betrokken bij geweest, gewoon om te helpen waar dat nodig was, maar de keuzes waren heel bewust aan de regio.

De heer **Kwint** (SP):

Wat waren de bestuurders in de regio waar u het meest overleg mee had? U schetst een beeld van een vrij uitgebreid bestuurlijk ... Bestuurlijk intensief, laat ik het zo zeggen.

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Het begon natuurlijk met de vraag van de minister toen hij net was aangetreden in het gesprek met Paas: "Dat rechtstreekse contact willen wij allebei. Probeer dan te regelen dat er een kleine delegatie uit de regio met mij overleg voert." Nou, binnen de kortste keren was duidelijk dat dat hem niet ging lukken. Toen wij startten, hadden wij de grootste zaal nodig die er maar was ...

De heer **Kwint** (SP):

Ah, op die manier niet lukken, juist.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, want we hadden te maken met twaalf burgemeesters aan tafel, twee gedeputeerden, een CdK, een NCG als adviseur, twee maatschappelijke partijen en dan één minister. Dat was de setting waarin we begonnen.

De heer **Kwint** (SP):

Dat was de setting nadat het verzoek gekomen was om te komen tot een kleine delegatie.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, want dat lukte dus niet in de regio. Dat had allerlei oorzaken, maar dat lukte niet.

De heer **Kwint** (SP):

Wat waren die oorzaken?

Mevrouw **Wouters**:

Nou ja, ik kan het alleen maar als volgt interpreteren, dat men elkaar onvoldoende vertrouwde dan wel dingen toevertrouwde. Ik was het uit eerdere dossiers ook niet gewend geweest dat dat niet gebeurde of niet lukte. Dus het verbaasde mij echt.

De heer **Kwint** (SP):

Heeft u dat bij een deel van de delegatie nagevraagd? Is er dan na afloop een gesprek met, ik noem maar wat, de commissaris van de Koning, zo van: joh, we hadden toch een kleine delegatie afgesproken?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, natuurlijk is dat gesprek tussen de minister en hem er geweest. "Ja, dat moet zijn tijd hebben", dat is denk ik ongeveer het antwoord geweest. Daar ben ik niet bij geweest, hoor.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe verliepen de overleggen zelf?

Mevrouw **Wouters**:

In het begin hebben we afgesproken: we gaan aan tafel overleggen met elkaar. Er is ook afgesproken: hoe doen we dat dan? Er is even heel kort geopperd: moeten we niet een onafhankelijk voorzitter hebben, een andere bestuurlijke figuur? Toen hebben ze met elkaar geconstateerd: nee, maar laten we ons wel onafhankelijk laten ondersteunen, zodat onze eigen

apparaten met elkaar aan het werk gaan onder regie van een andere partij die er verder geen belangen bij heeft. Dat is BCG geworden. Dat contract hebben wij toen georganiseerd. BCG heeft al die expertteams geleid en de vergadering met de bestuurders onafhankelijk voorgezeten; zo is dat proces gegaan. Nou, dan had je een agenda en dan ging je met elkaar het gesprek aan over onderwerpen die door de ene dan wel door de andere partij dan wel gezamenlijk op de agenda waren gezet.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe gebruikelijk was het dat er een extern consultantsbureau moest worden ingehuurd om een overleg tussen medeoverheden te faciliteren?

Mevrouw **Wouters**:

Het is niet nooit vertoond, laat ik het zo zeggen, maar het is niet doorgaans gebruikelijk. Maar het leek nodig om de reset te krijgen op de onderlinge verhoudingen en de vrijheid te voelen van twee kanten om het gesprek met elkaar aan te gaan.

De heer **Kwint** (SP):

Merkte u verschillen in opstelling tussen de diverse gemeenten? Of was het redelijk uniform?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, dat merkten we zeker in het begin. We hebben toen ook meermaals meegemaakt dat we het ene bespraken aan de ene tafel en vervolgens hoorden dat er in andere circuits in de regio andere dingen werden gezegd. De minister heeft er bij Paas ook wel op aangedrongen van: probeer dat beter te coördineren. Op een gegeven moment is toen ook dat overleg in de regio ontstaan, het afstemmingsoverleg ter voorbereiding op het overleg met de minister. Dat heeft ook geholpen. Het werd wat eenduidiger daardoor.

De heer **Kwint** (SP):

Op welke issues liep het dan aanvankelijk spaak?

Mevrouw **Wouters**:

Het lastige van zo'n vraagstuk is dat je natuurlijk altijd eigen belangen hebt, de belangen van je gemeenten. Hoe maak je je met elkaar samen verantwoordelijk voor het grotere belang? Daar liepen dingen wel op spaak.

De heer **Kwint** (SP):

Zag u daarin soms ook verschillen tussen de gemeenten en de provincie als bestuurlijke entiteit?

Mevrouw **Wouters**:

Rondom het Nationaal Programma wel, bijvoorbeeld. Er is een hele stevige discussie gevoerd over welk geld naar de wijken en de gemeentes mocht en welk geld voor economische ontwikkelingen en dat soort dingen ... Daar merkte je dat.

De heer **Kwint** (SP):

En waren die discussies dan afgerond tegen de tijd dat het Rijk erbij kwam? Werd dat ook onderling afgestemd, of moest u dat ...?

Mevrouw **Wouters**:

Nee, dat gebeurde vaak in het Nationaal Programma-overleg, en daar schoven wij aan, ook om te verzekeren dat als er problemen waren ... Het liep natuurlijk allemaal via de rijksbegroting, dus dat geld moest beschikbaar zijn. Ik heb zelf nog het overleg met Financiën gedaan om te regelen dat niet alle interne regels ook golden voor de gelden voor Groningen, want dan moesten ze iedere keer een heel proces door in Den Haag en dat wilden we niet. Uiteindelijk is er ook afgesproken dat er een milder regime van verantwoord en zou gelden, want we wilden echt oprecht dat de regio zelf die keuzes maakte. Die ruimte hebben ze ook gepakt. Het programma is ook gemaakt. We hebben dat gevolgd, verder.

De heer **Kwint** (SP):

Was iedereen altijd voldoende toegewijd aan de gemaakte afspraken? Was er commitment over dat wat er afgesproken werd, ook ging gebeuren?

Mevrouw **Wouters**:

Nee, daar zat grote ergernis, daar zat grote ergernis bij de minister.

De heer **Kwint** (SP):

Daar wilt u vast wel meer over vertellen.

Mevrouw **Wouters**:

We hebben meermaals meegemaakt dat we afspraken maakten en dat dan via de media andere dingen werden gezegd. Of dat als je met elkaar afspreekt "de meest onveilige huizen eerst" en die toevallig niet in jouw

gemeente maar in een andere gemeente zitten, je dan toch blijft zeggen: bij ons gaat het gewoon allemaal door. Dat soort dingen, dat gaf ruis, dat werd heel vervelend gevonden.

De heer **Kwint** (SP):

Heeft u een voorbeeld van dat eerste, dat er afspraken gemaakt werden en dat die vervolgens meteen via de media van tafel moesten?

Mevrouw **Wouters**:

Ja. We hebben bij een bijeenkomst afgesproken, aan het end: wat communiceren we nou? Toen werd er gezegd: we zijn nog niet ver genoeg om een goed samenhangende communicatie uit te dragen; laten we het zien als een tussensessie, dan praten we de volgende keer verder. De minister dacht: prima, dan gaat het zo. 's Avonds staat een van de leden van het overleg in het NOS Journaal. Dat is zo'n voorbeeld.

De heer **Kwint** (SP):

En wat zegt zo iemand dan in het journaal?

Mevrouw **Wouters**:

Wat ie daar voor zijn eigen verantwoording zegt. Maar ik vond het niet erg herkenbaar -- persoonlijk dan, en de minister ook niet -- gezien wat er 's middags allemaal besproken was.

De heer **Kwint** (SP):

Over wie hebben we het dan?

Mevrouw **Wouters**:

Moet ik dat hier zeggen?

De heer **Kwint** (SP):

Nou ja, ik kan me voorstellen dat het behulpzaam is voor ons onderzoek.

Mevrouw **Wouters**:

Nou ja, u kunt nagaan rond die tijd van overleggen dat het een van de burgemeesters was.

De heer **Kwint** (SP):

Dat is waar, maar dan moeten we wel alle NOS Journaals gaan terugkijken.

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

De heer **Kwint** (SP):

Zou u het willen zeggen? Als u het heel bezwaarlijk vindt, dan ...

Mevrouw **Wouters**:

Als u het op die manier vraagt, dan zal ik moeten. Dat was Hiemstra.

De heer **Kwint** (SP):

Dank u wel.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De schadeafhandeling en de versterkingsoperatie zijn in uw tijd als project-directeur-generaal bij verschillende uitvoeringsorganisaties ondergebracht: de schadeafhandeling bij de Tijdelijke commissie mijnbouwschade Groningen, de TCMG, en de versterkingsoperatie bij de Nationaal Coördinator Groningen. De Tweede Kamer, het Groninger Gasberaad, de Groninger Bodem Beweging, de mensen hebben nadrukkelijk hun wens uitgesproken voor één loket. Waarom is de keuze gemaakt om het te beleggen bij twee verschillende uitvoeringsorganisaties?

Mevrouw **Wouters**:

Daarstraks heb ik daar al wat dingen over gezegd. We hebben op een gegeven moment de discussie gevoerd of we het toch niet konden bundelen. Maar uiteindelijk hebben we ertoe besloten dat het mogelijk moest zijn, omdat het toch twee verschillende processen zijn, met een verschillende tijdschikking. Van versterken konden we aannemen dat dit ergens een keer een eindigheid zou hebben. Dat konden we van schade absoluut niet aannemen, want ook versterkte huizen scheuren weer als er een aardbeving is; ze worden niet onveilig, maar ze kunnen wel weer scheuren krijgen. Dus wij wisten dat het schadeproces een veel langduriger aanwezigheid nodig had van een instantie die daarvoor verantwoordelijkheid droeg en die daar maatregelen op trof dan voor versterken het geval was. Bovendien zijn het ook anders gerichte operaties. Je kunt ze wel met elkaar in één loket en gebouw zetten, maar je kunt ook afspreken -- en dat hebben wij uiteindelijk verkozen -- om die twee verschillende processen professioneel in een goede uitvoeringsorganisatie te laten plaatsvinden, maar waar het samenkomt bij mensen in één huis, de gelegenheid te organiseren, door het goed af te stemmen, dat dingen gekoppeld kunnen worden. We hebben dus beide

kanten gevraagd, zowel de kant van de NCG als de kant van het wat inmiddels het Instituut Mijnbouwschade is: als dergelijke gevallen zich voordoen, attendeer elkaar daar dan op, help elkaar dan en help die mensen. Dit is bij vele andere processen ook het geval, niet specifiek Groningen; maar uitvoeringsorganisaties zijn ertoe in staat.

Zo accommodeer je het verzoek. Want het was niet zozeer dat ze één loket wilden. Een loket is ook maar een oplossing; het gaat uiteindelijk om het proces bij de mensen om wie gaat. Als je daar kunt samenbrengen dat je die beide processen in één keer doet, dat één keer iemands huis een puinhoop is, maar het daarna netjes opgeknapt afgeleverd wordt, moet je dat als uitvoeringsorganisatie met elkaar weten te organiseren.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Als ik het goed begrijp, zegt u dat het bij twee organisaties is belegd omdat de versterking theoretisch een einde in de tijd zou hebben ...

Mevrouw **Wouters**:

Het is echt een ander proces, logistiek is het een heel ander proces.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

... en de schadeafhandeling veel langer zou doorlopen. Wie maakte deze keuze uiteindelijk?

Mevrouw **Wouters**:

Uiteindelijk is het in alle pragmatisme door de bestuurlijke partijen samen besloten, zowel de regio als de minister. Inmiddels waren er twee ministers mee bezig.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De minister van Economische Zaken, de minister van Binnenlandse Zaken, de provincie en de gemeenten samen?

Mevrouw **Wouters**:

Ja. Provincie en gemeenten hebben op een gegeven moment met elkaar besproken: laten we het zo maar laten lopen. Elke organisatie moest ook verder groeien in professionaliteit. Ik bedoel: het Instituut Mijnbouwschade begon ook eerst met de gewone schades en daar kwamen later een heleboel andere dingen bij, zoals immateriële schade, waardedaling et cetera. Dat vroeg ook weer om allerlei aanpassingen in die organisatie. Dus laat dat op

kracht ontwikkelen en laten ze zich bij individuele gevallen, bij individuele huizen, bij mensen waar het samenkomt, met elkaar organiseren rondom de hulpvraag van die mensen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Vanmorgen hebben wij een verhoor gehad met mevrouw Postma-Doornbos. Ik weet niet of u dat hebt gezien?

Mevrouw **Wouters**:

Nee, dat heb ik niet gezien.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Zij heeft geschetst wat dit in de praktijk voor haar en haar gezin betekende. Zij kregen een aparte organisatie voor de versterking en een aparte organisatie voor het schadeherstel over de vloer. Ze beschreef zelfs een situatie waarbij de mensen die bezig waren met het schadeherstel werden weggestuurd door iemand die betrokken was bij de versterkingsoperatie. Als u dat hoort ...

Mevrouw **Wouters**:

Dan hebben ze het met elkaar nog niet goed ingeregeld, denk ik dan. Het klinkt heel simpel, hè: doe dat met elkaar. Maar het vraagt logistiek een enorme afstemming als je ambieert dat je het samenbrengt bij de mensen waar dat kan. Je moet ook eerlijk zijn naar mensen dat het soms niet kan. Dat is ook de consequentie van verschillende processen en momentum. Je moet regelen dat inderdaad die schilder aan de gang gaat of de stukadoor aan het werk is. Dus uiteindelijk is het best ingewikkeld om het met elkaar samen te brengen. Ik ben niet van de overtuiging dat als je het onder zou brengen in één organisatie, het anders zou zijn. Helpt dat? Ik vraag het me ten zeerste af. Dat het wenselijk is: nee. Het is zeer onwenselijk dat dit gebeurt.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De praktijk is weerbarstiger.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, de praktijk is ontzettend weerbarstig. Want het betekent dat je je echt logistiek top georganiseerd moet hebben, wil je het rondom individuele gevallen kunnen doen. En tóch vind ik dat die organisaties de inspanning moeten verrichten om het met elkaar te gaan organiseren.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

In september 2019 hebben de Nationaal Coördinator Groningen en de Tijdelijke commissie mijnbouwschade Groningen een samenwerkingsconvenant getekend. Waar mogelijk pakken ze de dossiers van bewoners samen op. Ik denk dat dat een beetje aansluit bij wat u net zei.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, klopt.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Waarom was die samenwerkingsafpraak nodig?

Mevrouw **Wouters**:

Ik meen mij te herinneren vanuit de uitwisseling van gegevens, dus de privacywetgeving.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Even kijken hoor ... De ene kon niet aan hetzelfde ... Kunt u het toelichten?

Mevrouw **Wouters**:

In algemene zin zegt de privacywet dat als je informatie verstrekt voor het ene doel, je die informatie niet zondermeer mag gebruiken voor het andere doel. Dat speelt hier natuurlijk. Als je informatie verstrekt dat je in een versterking zit, is dat wat anders dan dat je ook schade hebt. Dus het uitwisselen van dat soort gegevens tussen uitvoeringsorganisaties vraagt om een verantwoording. Daar heb je dus iets van een juridisch instrument of een afspraak voor nodig die ook standhoudt. Soms willen mensen misschien ook wel niet dat je gegevens doorgeeft van de ene naar de andere instantie. Dan moet dat ook niet kunnen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

En was die samenwerkingsafpraak nou voldoende om er voor bewoners voor te zorgen dat zij bij één loket terecht konden?

Mevrouw **Wouters**:

Dat weet ik niet uit de praktijk. Ik bedoel, wij waren in die periode nog aan het sleutelen aan de wetgeving et cetera. Ik was echt voor die twee jaar beleid verantwoordelijk. We hebben toen ontzettend veel gedaan om dingen

klaar te zetten, wetstrajecten liepen nog et cetera. Dus ik kan over de uitkomst ervan ... Dat is van na mijn tijd, daar heb ik eigenlijk geen zicht op.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, op dat moment mevrouw Ollongren, schrijft in een Kamerbrief op 24 november 2021: "Zo blijkt dat eigenaren en bewoners in het Groningse aardbevingsgebied nog onvoldoende merken van de samenwerking." Dat is de samenwerking tussen deze twee instituten. Hoe kijkt u in het licht van die uitspraak aan tegen de scheiding die is aangebracht tussen de shadeaanpak en de versterking?

Mevrouw **Wouters**:

Ik zei u net al ... Ik heb het antwoord volgens mij al gegeven: ik geloof niet dat als je in één groot gebouw twee afdelingen had ... Dan heb je dezelfde problemen als wanneer het twee organisaties zijn. Het vraagt om die afstemming, het vraagt om die logistieke planning. Fuseren is niet per definitie een oplossing voor dit geschetste probleem.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Het zit hem in andere dingen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Er zijn drie onderwerpen waar ik nog wat vragen over heb. We gaan wat mij betreft even terug naar het begin van uw tijd als project-directeur-generaal. U zei eerder: het was de bedoeling dat de schade publiek geregeld zou moeten worden. Waarom was dat een uitdrukkelijke wens -- zo begreep ik het van u -- van het ministerie?

Mevrouw **Wouters**:

Niet van ons, met name ook van de regio.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Oké. Kunt u daar wat meer woorden aan wijden?

Mevrouw **Wouters**:

Nou, het was natuurlijk heel ongemakkelijk dat de NAM als bedrijf, ook al is de Staat daar een van de partijen in, de problemen moest afwickelen van het eigen proces, zijnde de winning. Dat gaf ongemak in de regio. Aan de ene kant kun je zeggen: de veroorzaker betaalt. De veroorzaker moet het

natuurlijk oplossen, maar het gaat hier om mensen die in de mangel raakten binnen dat systeem.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

De regio gaf dus aan: we willen dat NAM er geen plek meer in heeft. Maar toch koos het ministerie voor gelijk publieke afhandeling. Was dat het enige alternatief?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, ik zou niet goed weten hoe je het anders moest doen dan in die verantwoordelijkheid stappen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Betekent dat dat er geen andere alternatieven zijn overwogen om de wens van de regio in de praktijk te brengen?

Mevrouw **Wouters**:

Ik kan mij niet herinneren dat wij veel alternatieven hadden in die tijd. In het regeerakkoord stond dit al, dus dat was voor ons karig. We hebben niet zeer actief gezocht of er nog een derde weg was. Tenminste, in mijn herinnering niet. Nee.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei ook dat er drie pijlers waren toen u begon. Eentje was het beleid voor veiligheid. U vertelde toen dat er "indringende signalen" waren -- ik geloof dat u het zo zei -- dat onveilige huizen niet in het versterkingspakket zaten; "buiten de scope" noemde u dat. Van wie kwamen die signalen?

Mevrouw **Wouters**:

Die kwamen uit de regelmatige run die gemaakt werd binnen het HRA-systeem.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

En die run werd gemaakt door?

Mevrouw **Wouters**:

Die draaide op de machines van de NAM maar werd aangevraagd door SodM en door ons voor de winning.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja. Die kreeg u gewoon regelmatig en daar stond dat in.

Mevrouw **Wouters**:

Ja. En op een gegeven moment werd het ook geduid en door de NAM bij ons aangekaart.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe kaartten ze dat aan?

Mevrouw **Wouters**:

Wat zegt u?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe kaartten ze dat aan?

Mevrouw **Wouters**:

Zij waren natuurlijk in die situatie; wij waren nog niet in die publieke verantwoordelijkheid voor versterken gestapt, dat kwam pas veel later. Dus we zeiden: "We zijn verantwoordelijk voor de veiligheid, we zijn daarop aanspreekbaar, en we zien dat de operatie die draait in ieder geval de gegevens die wij nu hebben, niet accommodeert. We zien dat huizen buiten de scope van die operatie die het meest urgent zijn" -- dat waren er dacht ik rond de 100-200 in die tijd, dat getal staat mij bij -- "bij lange na niet aan de beurt komen, niet in de scope staan, terwijl wij zien dat ze op basis van de HRA de grootste onveiligheidsmarge hebben." Dat was voor ons het signaal: wat is er eigenlijk aan de hand?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

En wat was er eigenlijk aan de hand? Wat ging u doen met uw organisatie?

Mevrouw **Wouters**:

Dat is toen weer op die bestuurlijke tafel gekomen. Daar is uiteindelijk de expertmeeting onder leiding van Paas op gevolgd, die uiteindelijk in de terugkoppeling niet tot prioriteit bleek te kunnen komen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja. U zegt dus dat de cijfers van NAM kwamen, maar waren samengesteld uit een aantal bronnen. Maar NAM was degene die ook actief bij u dat signaal onder de aandacht bracht.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, en wij hebben dat onmiddellijk gedeeld met de regio. Er is toen nog wel een hele intense discussie geweest, omdat in reactie op dat NAM-signaal ook

de NCG met aantallen kwam en dat ging om duizenden. Dat lag ook op tafel in die expertmeeting onder leiding van de CdK. Daar is ontzettend veel gesoebat over geweest, weet ik. Waarom duizenden? Wij begrepen de achtergrond van dat getal niet. Want als het buiten je scope zit, hoe kun je dat dan zo scherp inschatten? We zaten in een situatie waarin we nooit een stabiel getal kregen over de operatie, dus we hadden wel wat twijfels bij dat soort inschattingen. Maar kort en goed, het is wel in die bijeenkomst met elkaar besproken en bij elkaar gelegd. Maar het ging dus om huizen die nergens in beeld waren en wel een behoorlijk hoog veiligheidsrisico hadden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja, op basis van de normen die toen werden doorgerekend.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, er was gerekend. Het was 10^{-4} . Ze zeggen wel dat als je tussen 10^{-4} en 10^{-5} zit, in die zone -- dat is ook wel in rapporten verschenen -- je nog enige tijd hebt voor het aan de slag gaan en het realiseren van die veiligheid. Maar als het niet voldoet aan 10^{-4} , heb je het echt over een categorie waarover je je zorgen mag maken. Nou, die mensen waren niet in beeld, die wisten nog van niks, en wij wilden weten waar die huizen zaten. En als ze al in de scope zaten en ze bijvoorbeeld in 1467 hadden gezeten, ...

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Een van de batchnummers.

Mevrouw **Wouters**:

... dan wisten we dat daar al aan het werk gegaan was en dat er misschien zelfs al nieuwe huizen stonden. Alleen, het signaal was: ze zitten buiten de opgave. Dus het was een vrij indringend veiligheidssignaal.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ik snap het.

Verder sprak u ook over het na-ijleffect. U vertelde dat bij het berekenen in 2017 u rekening moest houden met de gaswinning uit 2015.

Mevrouw **Wouters**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ik vroeg me af in hoeverre dat na-ijleffect ook de jaren erna is meegenomen bij het berekenen van de veiligheid.

Mevrouw **Wouters**:

De minister had een wens en dat is 'm niet geworden. Dat was dat je op een gegeven moment zegt: wanneer kan ik echt uitvoeringscapaciteit, dus bouwer et cetera, klaar hebben staan? Redeneer dan terug wat je een redelijke termijn vindt waarbinnen je mensen duidelijkheid kunt geven. Dan moet je dus je hele planning van de opname en het beoordelen in een keten zetten die garandeert dat mensen niet eindeloos hoeven wachten, maar die ook garandeert dat je werkt tegen de meest recente inzichten. Op het moment dat je de berekening maakt, weet je al, heb je er al zicht op, wanneer je ongeveer aan het uitvoeren zal zijn. We noemden dat "treintjes maken".

Het vraagt een hooggekwalificeerde uitvoeringsorganisatie om dit voor elkaar te krijgen. We wisten wel dat de operatie die draaide, dus de aanpak met de batches, met vastklikken was gebeurd. Als daar behoorlijk wat jaren tussen zit, zit je dus eigenlijk veel zwaarder te versterken dan nodig, of misschien op de verkeerde plekken te versterken. Dat was voor ons reden om te zeggen dat we naar een nieuwe aanpak toe moesten. Mensen die weten dat ze in het systeem eruit rollen, die weten dat er met hun huis mogelijk wat gebeurt, hebben maar één vraag: niet "wanneer word ik berekend", want daar wordt hun huis niet veilig van, maar "wanneer wordt er wat gedaan aan mijn huis". Vanuit die ambitie hebben wij gekeken hoe je logistiek andere modellen kunt organiseren in de uitvoering, waardoor het moment van meten en rekenen dichterbij het moment van uitvoeren zit, zodat je zeker weet dat je versterkt tegen de goede mate van versterking en de goede normen. Dat zal nooit helemaal kloppen, dat krijg je niet voor elkaar.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt: de nieuwste inzichten gelegd langs het afbouwpad dat op de gaswinning zat.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, het afbouwpad.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

En u heeft het niet over het na-ijleffect van de winning, die überhaupt nog effecten zal hebben in de tijd daarna.

Mevrouw **Wouters**:

Ja, echt het afbouwplan. We wilden daar geen voorschotjes op nemen. Dit betekent dat je altijd iets conservatiever zit. Je kan wel zeggen "over twee jaar is het nog maar zoveel, dus dan hoeft er dus helemaal niks meer", maar wij vonden dat je wel even moet kijken of er een redelijke termijn van uitvoering is en of je dus ook wel zo dicht mogelijk op de meest actuele norm zit. Maar op een gegeven moment moet je gaan aanbesteden en moet je wel weten wat je gaat doen. Vanaf dat moment geldt dat je wat je hebt berekend en wat er moet gebeuren, niet meer moet gaan aanpassen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dat ging met name over het meenemen van de afbouw van de gaswinning, die waarschijnlijk voor minder versterking zou zorgen. Het na-ijleffect van überhaupt de gaswinning is niet meegenomen.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, het was meer dat het veiligheidsdenken ons heel erg op die lijn heeft gebracht. Je probeert zo reëel mogelijk ... Je wil mensen voldoende zien aangeven: als er geen zware versterking nodig is, dan hoef ik die niet of dan wil ik die niet. Met name mensen met historische panden hebben we dat vaak heel indringend gevraagd. Als je op een gegeven moment met elkaar kunt organiseren dat je naar de meest redelijke en de meest recente inzichten weet wat er aan de hand is qua seismiciteit op de plek waar dat huis staat en weet welke norm er voor dat betreffende huis nodig is qua hoe krachten op dat huis inwerken en wat er dus qua versterking nodig is, dan geef je mensen het meest eerlijke veiligheidsverhaal en kun je ook zorgen dat het snel in uitvoering komt. Dat was onze gedachte.

De heer **Kwint** (SP):

Wanneer het over de versterking gaat geeft het Staatstoezicht op de Mijnen in mei 2019 een stevige waarschuwing af dat tienduizenden mensen kampen met stressgerelateerde gezondheidsklachten en dat toenemende maatschappelijke ontwrichting dreigt. Zij adviseren een zogenaamde crisisaanpak. Wat vond u van dat advies?

Mevrouw **Wouters**:

Van het Staatstoezicht op de Mijnen?

De heer **Kwint** (SP):

Ja.

Mevrouw **Wouters**:

Uit allerlei andere onderzoeken van de Universiteit Groningen en in gesprekken -- de minister en ik hebben ook in gesprekken met kinderen gezeten waarin dit soort signalen ook heel indringend tot ons gekomen zijn - - wisten we dat er in Groningen ook in emotioneel opzicht heel veel gebeurd is, dat mensen daar ook echt door aangedaan waren en dat het ook allerlei problemen gaf. Dat wisten we en daar hebben we op geprobeerd te acteren zoals ik net heb geschetst: geef mensen zo snel mogelijk duidelijkheid, laat ze niet in eindeloze processen zitten en geef ze ook niet een beeld dat hun huis helemaal op de kop hoeft als het vanuit veiligheid eigenlijk niet nodig is. Dat is onze motivering geweest. Daarmee poets je het niet weg en daarmee poets je zeker ook niet het onrecht weg dat hen is aangedaan, waar de minister ook het nodige over gezegd heeft. Maar je probeert mensen wel zo goed mogelijk en zo snel mogelijk zekerheid en veiligheid te geven.

De heer **Kwint** (SP):

U moet het zeggen als ik u verkeerd parafraseer, maar op dat moment, in 2019, had u het advies van SodM niet nodig om de versterkingsoperatie als crisis te zien.

Mevrouw **Wouters**:

Nee, maar het is op zich heel goed ... Bij de Mijnraad stonden er ook opmerkingen over. Ik bedoel, het moet gewoon benoemd worden. Als er één ding helder is geworden bij deze minister, is het dat hij niet van verhullend taalgebruik hield. Dat bezigde hij ook niet. Hij heeft altijd gezegd: ik wil ook dat intern op het ministerie het beestje bij de naam wordt genoemd, we moeten gewoon op scherpte debatten kunnen voeren en met elkaar kunnen spreken en tot oplossingen komen. Dat gold hier ook voor.

De heer **Kwint** (SP):

Op welke manier werd de minister op de hoogte gehouden over datgene waar we het net over hadden, dus de psychische impact van het trage schadeherstel en de versterking?

Mevrouw **Wouters**:

Regelmatig. Als er een onderzoek kwam ... Ik heb het ook zelf ervaren in de huiskamergesprekken, waar mensen dat ook gewoon heel openhartig deelden. Het is bewonderenswaardig hoe ze dat opbrachten. Hij had daar ook echt een luisterend voor.

De heer **Kwint** (SP):

Als u terugkijkt, wat was dan de voornaamste belemmering voor de versterkingsoperatie? Waarom lukte het niet om huizen en gebouwen sneller te versterken?

Mevrouw **Wouters**:

Toch logistiek, planning, hoe ingewikkeld het is om veiligheid in te vlechten in een gebiedsaanpak, maar ook de markt. Je zit wel in een markt van schaarste, aanbestedingen. Je bent er niet zomaar van verzekerd dat er voldoende partijen op ingaan. We hebben meegemaakt toen weer het eerste het beste paar huizen versterkt ging worden, er aannemers afhaakten op een moment kort voordien. Dat heb je allemaal niet in de hand.

De heer **Kwint** (SP):

Nee, maar het zijn ook niet allemaal totaal onvoorspelbare factoren. Het feit dat je in een markt opereert, was eerder ook al zo.

Mevrouw **Wouters**:

Nee. Van de logistieke planning heb ik net wat van gezegd. Daar kun je in groeien, daar kun je een heleboel op verbeteren. Maar het blijft uiteindelijk een aanbestedingsproces waar je partijen voor nodig hebt die capabel zijn om het te doen. We hebben op een gegeven moment ook gekeken of we ze niet eerder in het proces konden halen. Ik heb zelf ook met bouwbedrijven gesproken. Ik zei: "Als jullie het huis adopteren, berekenen, doen et cetera, tot aan het gaatje, totdat het klaar is, kunnen jullie dat? Hoe ziet dat er dan uit?" Een aantal bedrijven zeiden: ja, dat zouden wij kunnen. Dat was ook om de ingenieursbureaus te ontlasten of de schakels wat te vereenvoudigen. Er zijn aannemersvarianten bekeken waarbij aannemers op basis van typologie zeiden: als ik dat type huizen kan doen en ik weet dat dit moet gebeuren, dan kan ik een grotere partij doen. Maar ja, dan heb je het weer bijna over objectgericht.

De heer **Kwint** (SP):

We hebben hier onder anderen de directeur van Centrum Veilig Wonen

gehad. Die zei: capaciteit is nooit het probleem geweest. Die stonden klaar. Dus een belletje en dan stonden ze in de voortuin.

Mevrouw **Wouters**:

We hebben niet voor niks op een gegeven moment het contract niet verlengd. We hebben dit verhaal ook gehoord. In de praktijk bleek het anders te zijn. Ik hou er niet van als partijen ... Ze hebben op een gegeven moment gezegd: we kunnen 4.000 huizen per jaar beoordelen of zo. Dat is nooit gehaald. Ik vind dat je mensen dat niet aan moet doen. Ben dan eerlijk en zeg: het loopt niet zo snel. Dan weten mensen dat ze ook niet hoeven te verwachten dat het morgen gebeurt. Maar dit soort helderheid is in ieder geval niet wat ons als ministerie beviel en de minister al helemaal niet.

De heer **Kwint** (SP):

Hoe kijkt u terug op de rol van de Kamer in die periode en haar betrokkenheid bij dit dossier?

Mevrouw **Wouters**:

Ik heb me daar wel over verbaasd, moet ik zeggen. Gewoon in alle oprechtheid. We hebben heel veel plenaire debatten gehad. Nou, als iets een beeld geeft van afstand, is het een plenair debat. De setting van een algemeen overleg, een AO, is veel intiemer en geeft ook veel meer mogelijkheid voor directe gesprekken. Ambtelijk zitten we daar ook anders. In de grote zaal moet je heel veel voorbereiden en ter plekke briefjes sturen. In een algemeen overleg kun je ter plekke de interactie tussen de minister en de Kamer veel directer aangaan. Maar wat mij vooral op dit toch hoogwaardig technische dossier is opgevallen, is dat het instrument van de deskundigheidsbriefing dat u heeft ... U had mij kunnen oproepen of mijn team kunnen oproepen, maar ik ben nooit gevraagd om in de Kamer te komen uitleggen waar we mee bezig waren. De technische briefing geeft de Kamer een grote mogelijkheid om mensen die in een dossier zitten, uitleg te laten geven. Het is in ieder geval mij nooit gevraagd. Dat had ik wel verwacht. Ik heb dat in eerdere dossiers veelal meegemaakt als een heel nuttig instrument om als Kamer gewoon op kennisniveau te weten hoe het zit. Dan heb je altijd nog je eigen verantwoordelijkheid, en wij natuurlijk ook. Maar het is een mogelijkheid, een informatierecht dat de Kamer heeft, die ik in ieder geval in de periode dat ik er was vrij zelden gebruikt heb zien worden. Misschien zelfs wel helemaal niet, maar dat durf ik niet te zeggen, want ik weet niet wat er verder gebeurt.

De heer **Kwint** (SP):

Is er, als u terugkijkt, iets wat u zelf anders had willen doen?

Mevrouw **Wouters**:

Ja, wat ik daarstraks al zei. Ik vind het nog steeds jammer dat we op het moment dat de interim-fase zich aandienende na het vertrek van Alders, niet gelijk een uitvoeringsdirecteur gezet hebben naast de toenmalige waarnemer, Sietsma. Het is niet zo'n lange periode geweest, maar in een aantal maanden kan je toch nog heel veel doen. Dat blijkt wel op dit dossier. Dan had dat in ieder geval een mogelijkheid gegeven om al wat dingen op te lossen, anders in te richten en was de start van de nieuwe NCG ook wat vergemakkelijkt. Dat vind ik gewoon jammer. Ik vind het gewoon echt jammer dat dit toch niet gebeurd is. Ik heb er alles aan gedaan. Het is in alle stukken terug te vinden hoe vaak ik er niet om gevraagd heb of heb gezegd dat dit moest, maar uiteindelijk is die keuze anders gemaakt. Daar kijk ik nog steeds op terug van dat dit jammer is geweest.

De heer **Kwint** (SP):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

We zijn uitgevraagd als commissie. Dank voor uw medewerking. Ik verzoek de griffier om u naar buiten te geleiden.

Mevrouw **Wouters**:

Prima.

De **voorzitter**:

Morgen gaan we verder met een verhoor van de heer Van der Meijden, dat om 14.00 uur zal plaatsvinden. Hij is voormalig inspecteur-generaal van het SodM.

Sluiting 18.51 uur.